

**Læsø
Museum**

2008

**Museums-
foreningen
for Læsø**

Udgivelse, redaktion og tilrettelæggelse:
Museumsforeningen for Læsø
og Læsø Museum
© 2009

Omslag: Udsnit fra Stidsholts jagtbog
Bagside: Fiskehandler Niels Hede, Østerby.
Foto: Privat eje

Grafisk tilrettelæggelse : Indtryk

ISBN 978-87-88683-42-4
ISSN 0902-3690

Indhold

Læsø Museum 2008	4
<i>Kirsten Gjedsted</i>	
Museumsforeningen for Læsø 2008	9
<i>Kay Johannsen</i>	
Fra Louskobak til Holmbæk plantage	12
<i>Edith Thorsen</i>	
Danzigmann 1741	16
<i>Kurt Dahl</i>	
Stidsholts jagtbog	18
<i>Sven Thorsen</i>	
Munki	28
<i>Roger Rafn</i>	
Gabestokken	30
<i>Kurt Dahl</i>	
Hummerfiskeriet fra Læsø c. 1960-2005	32
<i>Morten Karnøe Søndergaard</i>	
Læsø-litteratur 2007-2008	42
<i>Kay Johannsen</i>	
Museumsforeningen for Læsø 2008	46
Læsø Museum 2008 samt åbningstider på Læsø Museum 2009 .	47

Læsø Museum 2008

Et tilbageblik på året 2008 lader to overordnede indtryk stå tilbage.

Det ene er, hvordan åbningsperioden forløb. Det andet er, hvordan dagligdagen med opgaverne, der udføres året rundt, og forholdene der omkring er oplevet.

Åbningsperioden, hvor fokus på vore mange besøgende har højeste prioritet, er forløbet yderst tilfredsstillende. Vi har fortsat et meget højt besøgstal, vores beliggenhed taget i betragtning, og personalet har serveret de besøgende til alles tilfredshed.

Vi har gennemført 103 aktiviteter i form af forskellige offentligt annoncerede rundvisninger, rundvisninger for skolebørn, Historiens Dag, Arkitekturens Dag m.m.

De daglige opgaver, der udføres af det faste personale, der arbejder på museet hele året, er også ajour. Vi oplever ikke, at der er nogle hængepartier, blot kunne vi ønske os, at der var mere tid til fremadrettet udviklingsarbejde.

Forholdene omkring arbejdet på kontor, magasin og på Lokalhistorisk Arkiv på Gammel Østerbyvej 35, har dog ikke ændret sig. Der er endnu ikke taget beslutning om hvornår og til hvilken adresse, det skal flyttes. Dette forhold påvirker det daglige arbejde, da

den forestående flytning ikke kan planlægges i detaljer, før vi kender de nye lokaliteter.

Alligevel forsøger vi at indtænke en forestående flytning i de løbende arbejdsopgaver.

I Region Nordjylland er de ændringer, som i forbindelse med Strukturreformen havde indflydelse på museumsområdet, ved at være faldet på plads.

Museerne har med udgangen af året to fællesorganer. Det ene er Nordjyske Museers Udviklingsråd, der kort kan beskrives som museernes fælles politiske organ. Det andet er Kulturarvnord, et mere projektorienteret organ, hvor museerne i fællesskab vil søge økonomisk hjælp til faglige fællesprojekter, men også til fælles administrative projekter, som f.eks. en IT-plattform.

Det er på ovenstående baggrund, at efterfølgende beskrives:

Museets arbejde – indadtil

Indsamling, registrering, bevaring og forskning

Som tidligere år har museet modtaget en del gaver, der underbygger Læsø's historie. Et par af dem skal nævnes her, men husk, at alle gaver er lige vigtige for os.

Håndsyede lærredsspande og förgylt konsolur. Foto: Læsø Museum

I 2008 har vi blandt andet modtaget:

- To, meget velbevarede, håndsyede lærredsspande, der har været anvendt til at hejse vand op af brønden med. Det er rart at se, at mange er bevidste om den historiske fortælleverdi, der ligger i noget, der engang var daglige redskaber i husholdningerne.
- Et förgylt konsolur. Giveren fortæller, at det er hjembragt fra Østen af en læsø-sømand med store tatoveringer på armene. De berejste læsøboere vidste nok, hvad der var "in" dengang.
- En komplet læsødragt med sølvsmykker inkl. bælte. Den vil kunne ses i udstillingen på Museumsgården i den kommende sæson.

Her omkring årsskiftet er de modtagne gaver ved at blive registreret i museernes system Regin og gjort klare til magasinering eller udstilling. Museets medarbejder, der tager sig af disse opgaver, har været på kursus i optimal anvendelse af systemet, og vi kan se, hvordan kvaliteten af registreringerne ensrettes og forbedres. Målet på landsplan er, at alle registreringer skal offentliggøres.

Vedligeholdelsen af ejendommene på vores udstillingssteder er en stor opgave, der hvert år kræver megen tid. Det er en nødvendighed for at de ikke skal gå i forfald. F.eks. er der lige nu ved at blive udført et nyt vindue til Museumsgården – selvfølgelig nøjagtig magen til det vindue, det skal erstatte.

Men mange, såvel større som mindre opgaver, venter. F.eks. skal indhegningen og inddelingen på vore parkeringspladser være i orden, måske ikke noget, man lige tænker på i forbindelse med museumsarbejde, men en vigtig detalje, som vore besøgende tager med i deres vurdering af besøget hos os.

Museets arbejde – udadtil

Formidling

I 2008 begyndte museets åbningssæson den 15. april og sluttede den 17. oktober med skolernes efterårsferie. Forud for sæsonen var der i Påsken, der faldt i marts måned, arrangeret rundvisninger på udstillingsstederne, for at øens gæster ikke skulle gå helt forgæves. Det er for tidligt at åbne i marts måned, både af hensyn til de udstillede genstande og kustoderne, da der ikke er mulighed for tilstrækkelig opvarmning af de nuværende to udstillingssteder.

Vore planlagte offentlige rundvisninger, der er annonceret i Turistavisen for Læsø, har vi fortsat succes med. Vore gæster vil gerne høre vore fortællinger om tidligere tiders liv på øen og havet omkring. På en regnfuld dag i efterårsferien oplevede vi, at ikke mindre end 54 gæster mødte til rundvisning kl. 11 om formiddagen.

Skoleklasser, der er på lejrskoleophold på øen, er også trofaste besøgende, selvom vi hører at nogle klager over økonomien og ikke har råd til at betale for en rundvisning.

Udstillingerne

Som nævnt i indledningen har besøgstallene i 2008 været tilfredsstillende. På Museumsgården og på Søfarts- og Fiskerimuseet har vi tilsammen haft 21.761 mod 22.775 i 2007.

Det skal bemærkes, at antallet af besøgende på Museumsgården var, med undtagelse af 114 gæster, det samme som i 2007. Nedgangen findes således i antallet af besøgende på Søfarts- og Fiskerimuseet i

Vesterø. Når vejret er godt som i den forløbne sæson, har det nok været for fristende at gå en tur på havnen i stedet for på et museumsbesøg.

På Søfarts- og Fiskerimuseet havde vi i år som en lille ny ting fra museets magasin under titlen "Uden mad og drikke, duer helten ikke", valgt at vise kokekar, madtejner m.m., og på Museumsgården var der traditionen tro opvisning af Læsø Folkedanserne, ligesom årets "Knipleddag" blev markeret med besøg af 5 læsødamer, der demonstrerede og fremviste deres kniplearbejder.

Publikationer

Årsskriftet for 2007 var reduceret til et register, opdelt efter emner og forfattere, for perioden 1983 til 2007, samt beretninger fra henholdsvis Læsø Museum og Museumsforeningen for Læsø, idet foreningen havde valgt at udgive bogen "En mærkelig Ø". Registret udkom til Museumsforeningens generalforsamling i marts måned.

Lokalhistorisk Arkiv

I 2008 har 402 personer indskrevet sig i Gæstebogen, der ligger i arkivstuen. Antallet af besvarede spørgsmål, som er modtaget pr. e-mail, er optalt til 40.

Sammen med de frivillige, der hjælper til på Lokalarkivet, er der i årets løb udført et stort sorterings- og renoveringsarbejde, der alt sammen vil komme til gode, den dag museet og dermed Lokalhistorisk arkiv flytter til nyt domicil.

Det sidste håber vi meget snart sker, da den offentliggjorte buskøreplan for det kommende år vil vanskeliggøre både vore medhjælperes og gæsters transportmuligheder til Lokalarkivet.

*Frivillige medhjælpere på lokalhistorisk arkiv.
Foto: Læsø Museum*

FN 162 Ellen

Bådelaugets bestyrelse m.fl. har i det forløbne år opfyldt Søfartsstyrelsens krav og har igen fået fornyet farthjemlen. Ellen kom ikke ud at sejle i 2008, men er i skrivende stund i bedst mulig stand. De involverede har trænet i at sejle Ellen, og alle håber på en god sæson 2009.

Hedvigs Hus

Laugets indsats har i årets løb bestået i at vedligeholde hus og have, samtidig med, at der er gjort anstrengelser for at skaffe kapital nok til at redde gavl og tag på loen, der er skredet. Anstrengelserne for at skaffe kapital til loen er nu belønnet, idet vi netop har fået at vide, at skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond på et møde den 19. december bevilgede op til kr. 300.000,-, der på nærmere betingelser kan anvendes til formålet. Det er vi meget taknemmelige for, og det bliver spændende at kunne gennemføre så stor en opgave.

Hedvigs Hus Laug har som tidligere år arrangeret ”Fortælleaftener”, Valborg Aften, og som noget nyt en klassisk koncert.

”Madens dag” blev vanen tro også arrangeret ved huset første lørdag i september.

Museumsadministration

Museets bestyrelse har i 2008 holdt 5 møder. Et gennemgående tema har været, hvorhen og hvornår kontor, magasin og Lokalhistorisk Arkiv skal flytte fra Gammel Østerbyvej, men som nævnt er der endnu ingen løsning på dette problem.

Bestyrelsen for bådelauget Ellen. Foto: Læsø Museum

Nogle af Hedvigs Huslaugs medlemmer. Foto: Læsø Museum

Museumsgården og Søfarts- og Fiskerimuseet er lukket i vintermånederne, men vi træffes hele året. Forrest står museumsinspektør Kirsten Gjedsted. Bagved ses museumsassistenterne Niels Erik Nielsen og Lili Jepsen.

Foto: Læsø Museum

Museets bestyrelse har besluttet, at åbningstiderne for 2009 skal være uforandrede i forhold til 2008, men at entreen til museet skal forhøjes.

Entreen til museet bliver: Voksne kr. 50,-, i grupper på mere end 10 personer kr. 30,-, mens børn og unge under 18 år fortsat, som i det øvrige land, har fri entré.

En rundvisning vil koste kr. 350,-, foruden eventuel entré.

Vi skal fortsat erindre om, at en købt billet til museet giver adgang til både Søfarts- og Fiskerimuseet og Museumsgården.

De økonomiske midler, der har været til rådighed i 2008 fordeles således: Offentlige midler kr. 1.538.877,70, ikke offentlige midler kr. 73.336,65 samt en egenindtjening på kr. 437.809,98.

Ved årets udgang har vi kunnet konstatere, at regnskabet, indtægter og udgifter, på det nærmeste balancerer. Statens tilskud var i 2008 33,91 % mod 34,23 i 2007.

Personale

De fastansatte på museet blev pr. 01.09 forøget til 3,0 medarbejdere mod tidligere 2,8, og dertil kommer 3 sommerkustoder, der på skift betjener kiosker og billetsalg på vore to udstillingssteder.

To af de tre sommerkustoder var i år nye, men de har, ligesom det øvrige personale, udført deres opgaver til alles tilfredshed.

I forhold til de foregående år er der ingen ændringer i arbejdssituationen for de ansatte. Der er fortsat mere end opgaver nok at varetage. Det har i det forløbne år været diskuteret i bestyrelsen, om et samarbejde med museerne på fastlandet var en mulighed, især for at aflaste på det administrative område, men også for at indgå i et fagligt fællesskab.

På museet ser medarbejderne frem til, at det kommende år vil føre til en løsning, både på flytningen fra lokalerne på Gammel Østerbyvej og på det mulige samarbejde med andre museer.

Museumsforeningen for Læsø 2008

Læsø i forandring

I 2007 og 2008 beskæftigede bestyrelsen sig en del med de enorme forandringer, som Læsøs fysiske miljø har undergået i de seneste år: i havnene, i bybilledet og sommerhusområderne. Udstillingen "Læsø i forandring" forsøgte at dokumentere denne udvikling, der dels var et resultat af store offentlige tilskud, og dels skyldtes den galoperende højkonjunktur.

Der kunne rejses tvivl, om alt dette kun var af det gode. Kunne en oprindelig, pikket brolægning være mere interessant end gule cementfliser? Kunne en gammeldags mejeriskorsten være mere skulpturel end en rygeovn? Var en række ydmyge fiskeskure langs "havnefronten" måske langt mere loyal overfor den lokale identitet end en stribe Skagen- og Skærgårds-klichéer? Kunne et sommerhusbyggeri uden lokalplan også ende som slum i millionklassen? Var det hele kun et spørgsmål om smag? Var **det** smagen af Læsø?

Det vakte en stærk, offentlig diskussion, om "Smagen af Læsø" burde være autentisk – et ærligt Læsø-produkt – eller skulle Læsø markedsføre sig "med lånte fjer". Er der paralleller mellem det ærlige produkt og det ærlige miljø?

Lokalplanen

På generalforsamlingen besluttede man at danne en ny arbejdsgruppe – "Læsø i forandring", som skulle følge udviklingen på området og ikke mindst prøve at medvirke til udformningen af kommunens nye lokalplan. I mange kommuner har man gode erfaringer med en følgegruppe, der forsyner politikere og administration med input m.h.t. bevaringsværdige bygninger og miljøer, som bør håndteres med omtanke og varsomhed. 2 henvendelser herom til Læsø kommune har resulteret i 2 afslag under henvisning til den officielle høringsfase. Det er måske lidt synd, når man nu så ofte appellerer til borgernes medvirken.

Arbejdsgruppen fortsætter selvfølgelig med at interessere sig for sagen. For om muligt at stå lidt bedre rustet til opgaven, har Museumsforeningen meldt sig ind i paraplyorganisationen "By og Land".

Arrangementer 2008

1. Den gode historie i Museumsforeningen den 3. marts i biblioteket. I anledning af, at det var lykkedes Museumsforeningen at erhverve pastor Clausens rigt

udsmykkede ”karlekammerskab”, havde vi bedt Frede Bak om ”en god historie”: *Hvad karlekammerskabet kunne fortælle om brændevinspræsten på Læsø*. Ved samme lejlighed fik vi lov at låne præstens destillationsapparat fra Bangsbo Museum. Brændevinsapparatet vil fremover være uddeponeret til Læsø Museum.

2. En rundbordssamtale med professor i etnologi Thomas Højrup, den 9. marts i biblioteket. Deltagere: Borgmester Olav Juul og repræsentanter for Læsøs faglige foreninger. Thomas Højrup indledte med betragtninger over *Udfordringer og overlevelsesmuligheder i et udkantssamfund*.

3. Generalforsamling den 17. marts i forsamlingshuset.

4. En mærkelig Ø - 10 rejseberetninger fra Læsø. Præsentation af en ny Læsø-bog til medlemmerne i anledning af foreningens 25 års jubilæum. Vi fandt plads til 90 i Forsamlingshuset.

Efter kaffen kunne vi vise Poul Larsens film om *Ole og Agathe Blom*.

5. Folkedansopvisning den 3. juli og 24. juli ved Museumsgården. Arrangementet afvikledes i samarbejde med Læsø Folkedansere og Læsø Museum. Museumsgården var åben for publikum, og der blev fortalt og guidet af medlemmer fra Museumsforeningen.

6. Fem markedsdage i Byrum, hvor foreningen præsenterede og solgte Læsø-litteratur og gjorde opmærksom på nyudgivelser, bl.a. til glæde for øens mange gæster.

7. Hummerfiskeriet på Læsø den 9. oktober i biblioteket. Museumsforeningen for Læsø og Læsø Fiskein-

dustri inviterede til en aften med museumsinspektør Morten Karnøe Søndergaard, Skagen, som fortalte om sine undersøgelser om *Læsø og hummerfiskeriet. Omstillinger og organisation 1960-2005*.

8. Udstilling og fortællinger om jagten på Læsø den 27. november i skolens samlingssal. En udstilling af gevirer og jagtbart vildt på Læsø, af gamle jagtvåben, krudt og kugler m.m. Christian Juul Christensen fortalte om ”Jagt til husbehov” før i tiden, Ernst Jensen om Strandjagtforeningen og huset på Hornfiskrøn. Endvidere bidrog Bent Hesthaven underholdende om hundens rolle under jagten, og Erik Sørensen fortalte om jagselskabet ”Kærene”.

Publikationsgruppen og Fonden

Man har taget godt imod både sangheftet og jubilæumsbogen. 1. oplag af *Læsø-sang og visehefte* er udsolgt og et nyt genoptrykt. *En mærkelig Ø - 10 rejseberetninger fra Læsø* er delt ud til samtlige 640 medlemmer og alligevel sælger den godt til både læsøboer og turister. Det har været rart at høre de mange positive kommentarer til udgivelsen.

”Heintzelmanns Eftf.”, hvor Kirsten Larsen står for Publikationsfonden og forhandler Museumsforeningens bøger og Læsø-litteratur, er også et rigtig godt sted, når det gælder kontakten til medlemmer og distributionen af Årsskriftet.

Arkivgruppen passer år efter år ufortrødent sit arbejde til de ugentlige åbningstider med at tage imod arkivgæster og hjælpe dem på vej i arkivjunglen. Desuden hjælper man med at besvare henvendelser til arkivet.

*En pause i bestyrelsesmødet.
Fra venstre: Ernst Jensen,
Preben Mikkelsen og Roger
Rafn. Foto: Kirsten Larsen*

Foreningens bestyrelse har deltaget i et kursus i Vejle arrangeret af Sammenslutningen af Museumsforeninger, hvor man fik et godt indtryk af en række museers samarbejde om en konserveringsanstalt og tidssvarende magasiner.

Læsø Museum

2008 blev **ikke** året, hvor museet fandt et nyt sted at være efter kommunens salg af Østerby gl. skole. Museets budget for 2009 har svært ved at hænge sammen, og et tættere samarbejde med et andet museum bliver nødvendigt. Kommunen har sendt et udkast til en ny museumspolitik til høring, og Museumsforeningens bestyrelse - og dens 3 medlemmer af Museets bestyrelse - skal ind i grundige overvejelser omkring Museets fremtid.

*Bestyrelsesmøde i sommerhuset i Bovet. Fra venstre: Kay
Johannsen, Bitten Johansen og Erik Møller Sørensen.
Foto: Kirsten Larsen*

Fra Louskobak til Holmbæk Plantage

Et landskab i forandring

Når folk fra fastlandet for tre hundrede år siden kom sejlene til Læsø, så de en kyst, der var lige som nordkysten af Læsø, som den ser ud i dag – en sandstrand med høje klitter, og når man gik i land og kom op over klitterne, så man ind over et fladt landskab uden anden bevoksning end lyng og revling – måske et forkrøblet træ hist og her med lidt græs ind imellem. Her gik får og nogle enkelte køer. Længere inde lå marker, der var indhegnet med diger, og inden for dem lå huse. De var små og lave, bygget med bindingsværk og herover tage, der bestod af tykke lag tang, der nåede ned til de små vinduer. Disse huse lå, som om de vendte ryggen mod vestenvinden, der for det meste stod lige ind fra Kattegat – for der var ingen træer til at give dem læ.

Her på dette sted omkring år 1750 gik Niels Jensen Knuden og hans kone Kirsten Marie Mortensdatter i land med deres 2 små børn. De kom fra et sted på Sæby-egnen, der hed Knuden, hvorfor de siden fik dette tilnavn på Læsø (Det blev senere til Knudsen). Efter at de var vadet ind til stranden og kommet op fra landingsstedet ved Kongevejen, var det nærmeste hus, de kunne se, det der i dag er Strandvejen 23, og vendte de blikket mod nord, så de *Strandgaarden*, en

større trelænget gård. Dette område blev dengang kaldt *Louskobak*. Skal dette udtryk oversættes til nutidens dansk, må det være *Løvskovbakke*. - Strandgården ligger på en lille bitte bakke, og hvis der i meget gamle dage har vokset løvtræer der, giver det mening - men det ved vi ikke noget om.

Omtrent midt imellem de to steder lå også en anden gård med agre og diger uden om. Hvis jeg skal placere den på Læsø-kortet af i dag, må det blive lige øst for sidelinien på fodboldbanen ved "Vesterø Boldklub". Denne gård, som hed *Gammelgaard*, havde Niels og Kirsten Marie købt, og her bosatte de sig og drev landbrug. En stubmølle hørte også til stedet, så de har altså selv kunnet male deres korn og sikkert også korn til de nærmeste naboer. Ellers ved vi ikke meget om dem, jo vi ved bl.a., at de i 1754 fik endnu et barn, som blev døbt i Vesterø Kirke den 1. nov. og fik navnet Mette Cathrine. Men det har nok været under små kår, de levede deres liv. Vi kan se i tinglysningerne, at de i 1769 måtte låne 66 Rigsdaler og 4 Mark af Mads Pedersen Dam for at klare dagen og vejen.

I 1779 flyttede de til Byrum, hvor deres ældste datter Johanne havde giftet og bosat sig. De solgte går-

*”Holmbækgård” set fra vest i året 1910. En gård der ligger i et barskt landskab helt uden træer. Stine Markusdatter fotograferet med sine hjemmeværende børn, Magnus og Klare Hansen.
Foto: Privat eje*

den til den yngste datter, Mette Cathrine og hendes mand Christen Jensen Møller. – Christen, der blev 83 år gammel, blev boende på stedet til 1837 og blev for øvrigt stamfader til de mange Møllerfamilier i Vesterø – han fortsatte med mølleriet, mens han boede på aftægt, efter at deres søn Simon havde overtaget gården.

Der gik årtier – slægtled fulgte efter slægtled på Gammelgaard. En af dem, der giftede sig ind i slægten, hed Anders Christian Madsen. Han kom til Læsø i 1876 fra Bratten ved Frederikshavn og giftede sig med Marie Kirstine Nielsdatter fra nabogården ”Nordstjernen”. Selv købte han Gammelgaard i juni 1882.

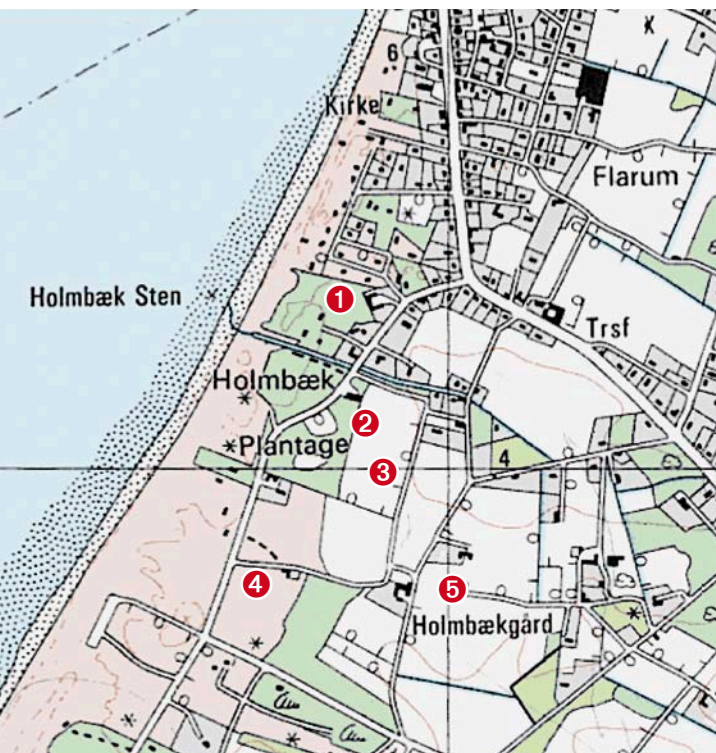
Samme år, et halvt år senere, den 30. december 1882, strandede briggen ”Flora” nord for Læsø. Det

var en begivenhed, som er beskrevet flere steder, og som kom til at ændre så mange læsøboers liv.

De gode tider på Gammelgård var forbi

Anders Christian Madsen var sammen med sine 3 nærmeste naboer, Jens Christensen, dennes svoger, Morten Marcussen, og Eskild Pedersen med som bjærgere i det redningsarbejde, der blev iværksat for at redde skib og besætning – men som endte så katastrofalt. Kun Eskild nåede hjem igen. Anders Christian og Morten blev skyllet over bord fra den strandede brig i den nordvestlige snestorm, og Jens Christensen frøs ihjel, medens han, surret fast til vanterne for ikke at blive skyllet i havet, ventede på undsætning fra land.

Marie Kirstine, der kun havde boet på gården i et halvt år, solgte den til sin bror. Efter endnu et par

Kort der viser Holmbæk Plantage med nutidens veje og skel: 1. Strandgården, 2. Idræts huset, 3. der hvor Gammelgård lå, 4. Strandvejen 23, hvor Eskild Pedersen boede, 5. Holmbækgård, hvorfra 2 mand omkom ved "Floras" forlis

men kunne træde tørskoet ombord i en båd. Allerede i 1905 blev den nye havn udvidet, og Vesterø havneby voksede op.

I 1910 startede en kreds af beboere en forening med det formål at anlægge "en Plantage og Lystanlæg til For skjønnelse af Stedet og Havnen og til Fornøjelse og Glæde for Øens Beboere og andre". Der blev ihærdigt samlet penge ind, og endogså frivillige bidrag til havneanlægget blev lagt til. Et stort arbejde blev sat i gang i disse år. Et stykke hedejord sønden for Strandgården blev kulegravet, og et stykke af Gammelgaards agre blev købt og lagt til. Under anvisning af skovridder Hornemann fra Tølne blev der indkøbt løv- og nåletræer og beplantet et areal, der med tiden udgjorde 15 tønder land, det som vi i Vesterø kalder "plantagen".

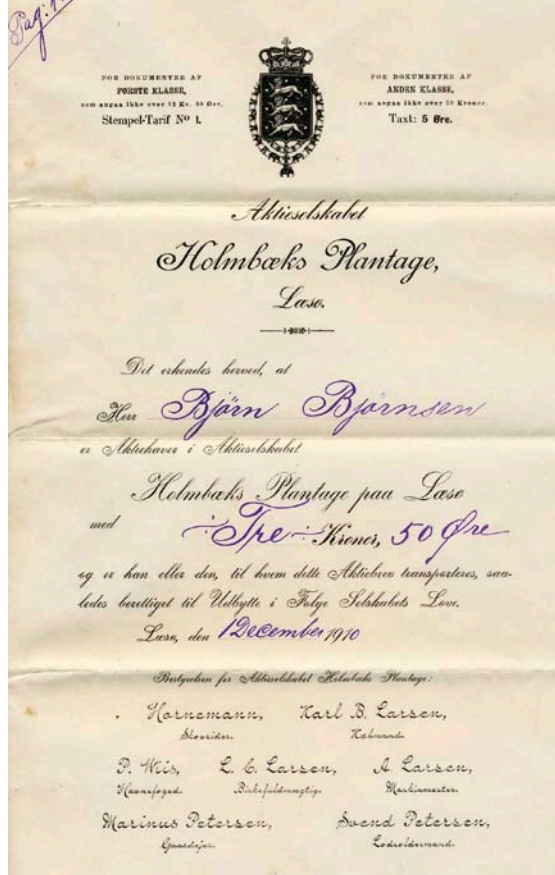
ejerskifter forfaldt gården. Naboen, min farfar Christen Hansen, som havde giftet sig med enken efter Jens Christensen, købte den i 1889. Bygningerne blev nu revet ned og fjernet, og jorden blev pløjet og lagt sammen med matr. 123 og blev dermed en del af markerne, der hørte til "Holmbækgård", en gård, hvis agre lå frit ud mod vestenvinden fra Kattegat.

Nu opstod tanken om at plante træer

Lidt længere mod nord var Vesterø Havn blevet bygget i 1872, så nu skulle man ikke længere vade et stykke i strandkanten for at komme enten til eller fra øen,

Den 14. januar 1913 blev *Aktieselskabet Holmbæk Plantage* oprettet med Købmand Carl B. Larsen som formand. Der blev solgt aktiebreve til både læsøboere og til folk fra fastlandet. Arbejdet fortsatte, og flere genplantninger måtte til hvert år, før skoven stod der og gav læ til et helt nyt landskab.

Min far Harald Hansen, som nu havde overtaget Holmbækgård, afløste Carl B. Larsen som formand. Et stykke af hans jord blev lagt ind under selskabet, og her var det at Vesterø Boldklub, som blev startet i 1920, lejede sig ind og anlagde fodboldbane og byg-

Allerede i 1910 begyndte man at sælge andelsbeviser. Ejeren af dette dokument, bådskipper Bjørn Bjørnsen, hvis fulde navn var Bjørn Hjørnet Bjørnsen Dahm, (1843 - 1918) boede i "Eriksborg" som ligger på Byrumvej nr. 59

turnering i B-rækken i Nordjylland, og pigerne spillede håndbold. Ind imellem arrangerede man festlige indsamlinger, og nu var formålet en sportshal og nye klublokaler. I 1953 havde man tilstrækkelig startkapital, så man kunne begynde at planlægge bygningen af "Idrætshuset". "V.B.af 1920" og "Holmbæk Plantage" enedes om at lægge dette idrætshus i hjørnet af skoven, og samtidig hermed gik man i forhandling med Læsø Kommune om fremtiden. "Akieselskabet Holmbæk Plantage" havde nu løst sine opgaver og blev opløst, og Læsø Kommune overtog tilsyn og vedligeholdelse af skoven. "Vesterø Boldklub af 1920" holder stadig til i læ af Holmbæk Plantage med mange aktiviteter både sommer og vinter – blandt andet er der anlagt en tennisbane, som tiltrækker mange om sommeren – både læsøboer og turister. For nogle år siden udvidede man yderligere og har nu lokaler, som kan benyttes til mange forskellige formål.

Ved skellet mellem plantagens træer og fodboldbanen var der indtil omkring 1960 et lavt græsbevokset dige. Det strakte sig fra Holmbækgårds marker i syd til Holmbækgrøften i nordre ende af banerne. Det var et ganske behageligt sted at sidde, når vi så fodboldkampe, og når vi rejste os og stod op på diget, havde vi et godt overblik. Nu ved vi, at det, som vi sad på den gang, var resterne af diget, der adskilte Niels og Kirsten Maries agre fra hedejorden og klitterne ud mod stranden. Men det vidste vi ikke den gang – ikke før vi fandt frem til det i lokalhistorisk arkiv.

gede et lille klubhus. Lejen herfor var i begyndelsen 15 kr årlig, og med i aftalen var, at klubben ikke måtte kræve entré ved fodboldkampe!

Der blev holdt ringridning ved fastelavn, og Læsø Turistforening var med til at arrangere fester på fodboldbanen om sommeren. I sommeren 1927 blev der bl.a. holdt en svømmefest, i hvis anledning der blev anlagt ny bro over Holmbækgrøften og banet en vej til stranden, hvor en svømmerske skulle komme i land efter at have svømmet over Kattegat fra fastlandet.

Aktiviteten i boldklubben var stor i 1940'erne. V.B. havde et godt fodboldhold og deltog i J.B.U.s

Danzigmann 1741

På Læsøs nordlige kyst, så langt mod øst som næsten muligt, ligger der et område, som hedder Danzigmann, eller Danzigmand, som det er skrevet på ældre kort. Dette område er opkaldt efter et skib fra Danzig, der strandede i 1741.

Hvorfor var det lige et skib fra Danzig, som gav navn til området, når der var mange andre skibe, der igennem tiderne var strandet i samme område? I min gennemgang af de gamle tingbøger fra Læsø var jeg efterhånden kommet til det omtalte år 1741 og tænkte, at det kunne være interessant at vide lidt mere om den stranding. Jeg ledte forgæves i Læsøs tingbog for 1741, men der var gevinst i året 1742.

Danzig-skibet strandede natten imellem d. 27. og 28. november 1741. Den nat var der en hård storm i området omkring Læsø. Danzig-skibet, hvis navn var "Alexander de Comte Dohna", blev ført af kaptajn Jørgen Michleÿ. Disse oplysninger stammer fra det obligatoriske søforhør, som startede d. 2. januar 1742, (indført i tingbogen under d. 12. januar 1742) Her får vi også at vide, at den storm, der rasede var så hård, at ingen fra Læsø turde gå på vandet for at hjælpe de strandede. De måtte selv sørge for at komme i land og vente med bjærgning af lasten til dagen efter. Herefter fortæller tingbogen om selve bjærgningen af lasten. Selve skibet kunne ikke umiddelbart bjærges,

da det var bygget på et jernskrog, modsat mange skibe på den tid, som udelukkende var lavet af træ.

Derefter går der ca. 3 måneder, før der igen sker noget i sagen. D. 6. april samme år bliver der indkaldt til auktion den førstkommande mandag over Kaptajn Jørgen Michleÿs strandede skib. I tingbogen står der: *"hvilchet (skibet) staar paa Grunden ved den Nordost Kant af Landet, hvor det om Natten imellem Den 27 og 28de Novembr. sidstleden indstrandede udi Eet overhaands haart Veierlig med stor Tÿchen og Mørchen"*.

Skibet havde lidt stor overlast, men da det var et jern-

Danzigmann
Foto: Læsø Museum

skrog, kunne vind og vejr ikke få bugt med det. Vraget blev vurderet af nogle gamle læsøskippere til, at det aldrig mere ville komme ud at sejle.

Skibsvraget må være blevet solgt på den omtalte auktion og trukket i land, hvor det måske er blevet brugt som byggematerialer til gårde eller huse, eller måske er det indgået som en del af et nyt skib. Det kan vi kun gisne om, da der ikke står mere i tingbogen om dette forlis.

Det strandede skib har ligget på grund ud for Læsø i ca. et halvt år. Andre strandede skibe er hurtigt gået

tabt og er forsvundet både fra havets overflade og fra folks hukommelse. Men Danzig-skibet med sit jernskrog har haft mulighed for at gøre opmærksom på sig selv igennem længere tid. Med andre ord, så har det været et dagligt mindesmærke og monument over en tragisk hændelse, og det må være derfor, at netop dette strandede skib aldrig blev glemt, men derimod gav navn til en lokalitet på Læsø.

KILDE:

Læsøs tingbog 1740-1743, B31-11 på Landsarkivet i Viborg.

Stidsholts jagtbog

Læsø 1924-34

”Uden fortjenesten fra jagten havde min far måttet gå fra gården,” fortalte Svend Stisholt¹. ”Han skød mange gæs. Dengang var der mange af de lysbugede knortegæs her på Læsø. Men da tangsygen kom, forsvandt ålegræsset, og så var det slut med den jagt – og for resten også med bundgarnsfiskeri og tangtage.”

Svend Stisholt er fra 1928 og har, ligesom faderen, drevet jagt, siden han var dreng. ”Men far var en hel legende. Han kunne skyde to ænder i ét skud, og så kunne han ramme, selv om han sad i kågen, og den vippede. Den kunst kunne han ikke lære mig. Det er noget, man skal være født med. Knortegæs har jeg aldrig skudt. De forsvandt jo midt i 30'erne. Men far har fortalt om alle de rajgæs, han skød, og så havde han en bog, hvor han førte regnskab med jagten.”

Stidsholts jagtbog er et lille, slidt hefte med noget så usædvanligt som en landmands regnskab over indtægter ved strandjagt i årene fra 1924 til 1934. Den gang var strandjagt for det meste et bierhverv for fiskere, men her er det en landmand, der har klaret sig gennem kriseårene ved at udnytte sit talent for at skyde. Og sejle kunne han. Når hans kone blev spurgt, om hun aldrig var urolig, når hendes mand var på jagt, og vejret var dårligt, svarede hun, at hun var mere urolig for ham, når han var i marken med hestene. Det an-

det var han vant til. Han havde været sømand og sejlet kåg, siden han var dreng.

Janus Stidsholt Nielsen (1889-1969) kom fra en gård på ”Søndre side” af Læsø. Det var ikke nogen stor gård, og jorden var ringe. Halvdelen, 17 tønder land, var agerjord. Resten var ”strandstykker”, der kun duede til græsning og jagt. Desuden havde den, som andre Læsø-gårde, en lod i Nordmarken, hvor man kunne hente brændsel. Lyng til bageovnen og flæktørv til komfuret.

Som andre unge læsøboer blev Janus sømand. Men da hans mor efter en række dødsfald under ”den spanske syge” pludselig sad alene, var det ham, der måtte overtage ansvaret for fødegården. Han blev gift i 1919, og børnene kom i hurtig rækkefølge. Først tre piger: Elly (1920), Gerda (1922) og Ruth (1923). Derefter tre drenge: Helge (1925), Christian (1927) og Svend (1928). Det var mange munde at mætte, og det var dårlige tider.

Svend og hans brødre kan fortælle om en barndom på en gård med et gammeldags landbrug. Der var plov og harve, men ingen såmaskine, så alt blev sået med hånden. Korn og hø måtte høstes med le. Hesterive havde man heller ikke.

Stidsholts gård lå på Læsøs forblæste sydvesthjørne. Halvdelen af gårdens jord var "strandstykker", det ikke kunne betale sig at pløje. Kortet fra 1928 viser, at der var mange af den slags arealer på Læsø. Her var der ingen skelpæle, og fra gammel tid var jagt en allemandsret. Fik Stidsholt lyst til en "grydesteg", kunne han altid hente sig en hare eller to, og før tangsygen fordrev gæssene, skød han op mod tusind knortegæs på sandrevlen vest for Sønder Nyland. Da ålegræsset forsvandt, begyndte sandet at vandre, og nu er revlen blevet en kilometerlang ø.

Seljagten foregik på Palden, et stenrev syd for Sønder Nyland. Men så langt ude, at det var risikabelt at sejle derud i en fladbundet kåg.

Her er familien Stidsholt stillet op ved gårdens høstvogn. Janus Stidsholt, i skjorteærmer og med korslagte arme, flankeres af to svigerinder. En tredje svigerinde står yderst til højre i billedet. Måske er det Julia Stidsholts fødselsdag. Hun sidder lidt til højre for manden. Foran hende sidder sønnen Christian og til højre for ham Svend. Mellem de to brødre sidder søsteren Ruth med hunden. Yderst til venstre står Stidsholts mor, Kirstine, der var aftægtskone på gården. Billedet er fra o. 1935. Foto: Privat eje

Besætningen var ikke stor. Seks malkekøer, fire moderfår, en so, lidt fjerkræ og to heste. Altid Frederiksborgere. De har lange halse, og Stidsholt kaldte dem altid "Svanerne".

Der blev dyrket kartofler til eget forbrug og roer og gulerødder til dyrene. Havre og blandsæd til heste og køer, gammeldags kornsorter, spergel og toradet byg. Desuden rug til hakkelse og stråtag.

Det var for det meste konen, der tog sig af landbruget. Sådan var det på Læsø. Hun havde altid en pige til hjælp i husholdningen, og før drengene rigtig kunne hjælpe til, var der en stor dreng, der hjalp til med at passe dyrene. Stidsholt var selvfølgelig også med, men når vinden var i sydvest, og fuglene blev presset ind mod land, skulle han gerne på jagt. Det var det vigtigste. Han måtte tit bytte mælketur. Det gik nemlig på omgang. Men passede vejret, og han skulle køre mælk, gik han gerne ind til naboen og byttede med ham.

Han og fætteren, Laurits, gik allerede på jagt, da de gik i skole, og læreren spurgte gerne, hvor meget de havde skudt. Dengang var der ikke noget der hed jagttegn, og på Læsø kunne man gå på jagt, lige hvor man havde lyst, sådan var det dengang, fortalte Svend Stidsholt. "At de skød svaner, ved jeg, for han har fortalt, at de solgte en svane til skolelæreren. Fruen stod og trykkede den på ryggen og sagde, at den var "rigtig god". Det kunne han ikke glemme. Han syntes jo, at hun hellere skulle have trykket den på brystet. Som voksen var det mest knortegæs, han skød, og da de forsvandt, var det for det meste edderfugle."

Knortegæssene forsvandt i 1934, og ingen af sønnerne kan huske at have set andre knortegæs end farens gamle lokkefugle. Men takket være jagtbogen, og

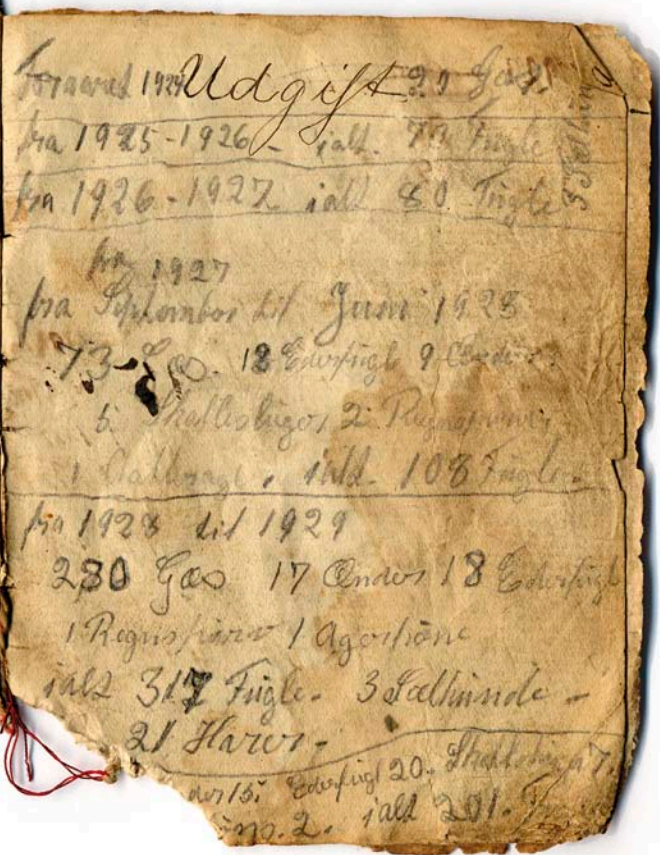
Orniford 220 7/6

Indtægt 1930

Marks	17	Gas.	6	00
5	2	Gas.	3	00
7	3	Gas.	4	50
28	6	Gas. NNO	15	00
April	9	Gas NNO	4	50
17	3	Gas	6	00
19	4	Gas	4	50
25	3	Gas.		
30	34	Gas Børste 2	63	00
123				
157				
			157	
			23	

hvad sønnerne kunne fortælle, er det muligt at tegne et billede af Stidsholts jagt. Jagtbogen fortæller nemlig, hvornår han gik på jagt, hvad han skød, og hvad han havde af udgifter og indtægter. Oplysninger, som for længst er glemt ved andre kyster. De, der skød knortegæs, førte sjældent jagtjournal, og det er sjældent, at arvinger gemmer på et gammelt, laset hefte.

Jagtbogen er lavet af Stidsholts kone. Måske som en

julegave. Omslaget er et stykke foldet karduspapir, hvor hun med skønskrift har prentet *Jagtbog 1928*. Siderne ser ud til at være lavet af hvide købmandsposer. Det hele er syet sammen med et stykke sejl garn, der ender i en løkke, så bogen kunne hænge på et søm.

Desværre fortæller jagtbogen ikke noget om, hvem der aftog vildtet. Sønnerne mener, at det meste blev sendt til København, og Helge Stidsholt husker et firma,

Stidsholdt må have ført en form for jagtregnskab siden foråret 1924, og da han fik jagtbogen har han overført årsresultaterne på en højreside. På venstresiden ses slutningen af regnskabet for jagtåret 1929/30, hvor han i marts og april har skudt 34 gæs. Årets bruttoindtægt var 263 kroner.

Han ophørte med at føre jagtbog, da det i 1934 var slut med at skyde gæs. I stedet begyndte han at fiske, og på jagtbogens sidste sider har han opgjort indtægten ved salg af ål i 1935, 1936 og 1938. Mange år senere har han noteret: "den 5. november 1953: 18 edderfugle på Knotten". Et udbytte der må have mindet ham om den gang, han skød 30 knortegæs på samme revle.

der hed Bdr. Vester i København. Han mener, at hans mor plukkede gæssene og husker sække med gåsedun, der blev lagt til tørre i den store bageovn. Han mener også, at det var moderen, der cyklede til havnen med gæssene. Sandsynligvis blev de sendt til Frederikshavn og derfra videre med toget til København. I den tid på året, hvor fiskekvaserne 2-3 gange om ugen sejlede til København med levende torsk og rødspætter, er det muligt, at besætningen har taget vildtet med. Sådan var der andre, der bar sig ad, og Stidsholt har sikkert været god for en tønde kartofler som tak for en ven-netjeneste.

Jagtbogen viser, at der også er blevet solgt vildt ved stalddøren. I oktober 1928 således: J. Amstrup: 2 gæs, 2,50 kr., og Olsen: 1 edderfugl, 1 kr. Et overstreget notat bagest i jagtbogen: "Peter Jerup skylder mig for 13 gæs og 3 edderfugle", tyder på, at Stidsholt også har handlet med en af Læsøs store fiskeeksportører, der selv var en ivrig og aktiv jæger.

Jagtudbytte 1924 - 1934

	1924	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934
Jagtdage					54	48	39	27	27	9	12
Knortegås	20			73	283	152	187	106	121	30	4
Grågås											1
Edderfugl				18	17	16	19	11	12	5	
Brunnakke							3				
Gråand (og and)				9	17	15	8	2	10		8
Skallesluger				5		7		1	1		5
Måge						3	1		1		
Alekrage				1					1		
Brokfugl						1					
Regnspove				2	1			1			1
Skovdue									2		
Agerhøne					1	2	2	3			
I alt fuglevildt	20	70	80	108	319	196	220	124	148	35	19
Hare					22	4	6	2	1	2	11
Sæl	3				3						3
I alt hårvildt	3				25	4	6	2	1	2	14
Jagtindtægt					535,57	263,5	295,95	151,53	117,65	?	23
Udgifter					146,25	108,8					
Nettoindtægt					389,32	154,7					

Sådan ser jagtbogens tal ud, når de er lagt på et regneark. Stidsholdt har ordnet sine tal efter jagtår, der starter om efteråret og slutter det følgende forår. Tallene fra 1924 til 1928 er de sammentællinger, han overførte til den nye jagtbog. I 1928/29 og 1929/30 har han holdt regnskab med både indtægter og udgifter til jagttegn, ammunition og fragt.

1928/29 var Stidsholdts mest aktive jagtår. 54 jagtdage og 344 stykker vildt.

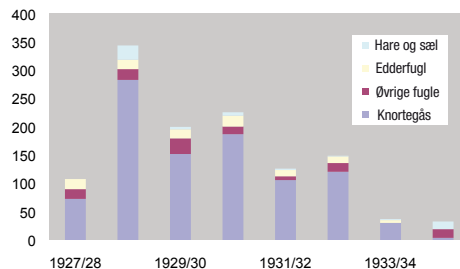
I juli, da pelsen var noget værd, skød han tre sælunger. I august blev det kun til to ænder. I september 16 harer, en enkelt gråand og sæsonens første knortegås. I oktober skød han de første edderfugle, og fra slutningen af måneden og frem til nytår skød han knortegæs og ænder. I sidste halvdel af november var han dog ikke på jagt. I jagtbogen har han noteret ”en dårlig finger”. Januar og februar lå jagten stille. Sidst i marts kom knortegæssene tilbage, og fra da af blev der udelukkende skudt knortegæs. Højdepunktet kom midt i maj, hvor han på en enkelt jagtdag nedlagde 30. De sidste gæs blev skudt 6. juni.

Årets jagt gav Stidsholt en indtægt på 535 kroner. Fratrækkes udgifterne til jagtkort: 20 kroner, ammunition: 82 kroner og fragt: 44 kroner gav jagten et overskud på 389 kroner.

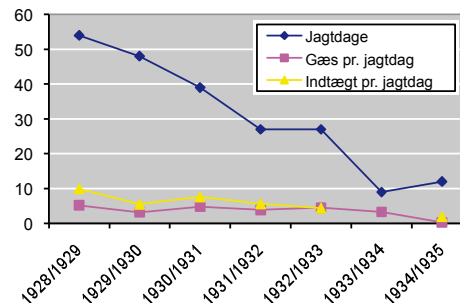
Afregningen af vildtet er tilsyneladende foregået i ”klumper”, hvad der gør det svært altid at gennemskue, hvad de enkelte stykker vildt indbragte. Det kan lade sig gøre ved det, der blev solgt ved stalddøren, og i de perioder, hvor der udelukkende blev skudt knortegæs, er det muligt at regne sig frem til gennemsnitspriser. Således blev der i tidsrummet 22. maj til 6. juni 1929 skudt 188 knortegæs, hvoraf de 2 er anført som ”spist”. De resterende 186 gæs indbragte tilsammen 287,32 kr., hvad der giver en gennemsnitspris på 1,54 kr. Tilsvarende beregninger for de følgende år viser støt faldende priser: 1930: 1,28 kr., 1931: 1,10 kr., 1932: 0,90 kr.

De 12 harer, der blev skudt 24/9 1928, indbragte 35 kr., hvilket giver en stykpris på 2,92 kr. Edderfuglen, der blev solgt til Olsen i 1928, indbragte 1 kr. Det samme som Helge Stidsholt kan huske, at hans far betalte i skat, da Helge var ”en halv snes år” gammel. Altså omkring 1935.

Jagtbogens tal vidner om, at Stidsholt har satset på knortegæssene. De fleste af årene udgør knortegæssene mere end 80 % af vildtudbyttet. 1927/28 og 1929/30 er andelen dog en smule lavere. I 1933/34 gik det galt. Efteråret 1933 gav kun 21 knortegæs og foråret 1934 blot 9. I alt 30 gæs. Efteråret 1934 blev endnu ringere med blot 4 gæs. Tangsygen, der siden 1931 havde hærget de danske farvande, havde nu udryddet ålegræsset i Kattegat. Og uden ålegræs var der ingen knortegæs. Det ødelagde Stidsholts jagt, og jagtbogens sidste sider blev brugt til åleregnskab. 1935 tjente han 117 kroner på ålene, men kun 16,80 kr. i 1936.

Stidsholts sønner kunne fortælle, at deres far skød de mange knortegæs ved "Laurits Revle". En nyopdukket revle opkaldt efter Laurits "ved Kirken", Stidsholts fætter og jagtkammerat. Senere, da revlen blev større, kaldtes den Knotten, og nu, hvor den er blevet tre-fire gange så lang, har den skiftet navn til Stokken.

Stidsholdt havde altid sin "kåg" – en pram med stage-sejl – liggende ved Nylands Rende, halvanden kilometer fra gården. Her havde han også sine lokkefugle: To sammenklappelige rammer. Hver forsynet med seks lokkegæs syet af lærred og stoppet med "hustang" – tang fra gammelt tangtag. Desuden brugte han nogle silhuetgæs fremstillet af blik og anbragt på pinde. Lokkefuglene var malet sorte, halen var hvid, og så havde de en hvid stribe om halsen.

Antallet af jagtdage er jævnt faldende gennem de år, jagtbogen dækker. Det samme gælder antallet af skudte gæs pr. jagtdag, der på seks år faldt fra 5,2 til 0,3. Samtidig faldt prisen på knortegæs fra 1,54 kr. i 1929 til 0,90 kr. i 1932. Det bedste år tjente Stidsholt næsten 10 kroner på en jagtdag. Det dårligste gav omkring 2 kroner. Det samme som Stidsholt skulle betale en arbejdsmand, hvis han skulle have hjælp til at tærske eller køre møg. Foruden daglønnen skulle arbejdsmanden dog også have kosten.

Turen til stranden foregik på cykel. Udstyret var enkelt. Jagttøjet var gerne en lys islandsk sweater, der

Stidsholts svigersøn, Holger Christiansen, kunne også skyde edderfugle. På dette foto fra 1950'erne har han og den piberygende Anker Vinter Pedersen været på træk på Bløden Hale og har fået alle de edderfugle, cyklerne kan bære. Holger har flest. Han var en god skytte og havde et dobbeltløbet gevær. Anker måtte klare sig med et enkeltløbet.

På Læsø plejede man at koge edderfuglene i et par hold vand, inden man stegte dem. Det tog den værste transmag. Man kunne også fylde dem med hø eller kartofler. Andre tog bare brysterne, der blev roget og brugt som pålæg. De kunne også hakkes og bruges til frikadeller eller boller i karry. Foto: Privat eje

På Læsø brugte jægerne den lokale, sejlførende pram, kågen, når de skulle på jagt. Her ses Stidsholt i sin kåg. Han har været på skrubbe-fiskeri og har lige sorteret undermålerne fra. Bag ham er Laurits "ved Kirken" forsat i gang med at sortere. Stidsholt havde i 1929 opmålt Laurits' kåg og har noteret målene i jagtbogen. Sikkert fordi han ville bygge en, der var magen til. 5 alen og 6 tommer lang. I hårdt vejr kunne underkanten af kågen bruges som en slags "køl", men man skulle være forsigtig. Kom rælingen for langt ned, veltede vandet ind i kågen. Derfor var der mange, der havde et ringdæk. Det brød Stidsholt sig ikke om. Man måtte ikke røre siderne, når man skød fra en kåg, sagde han. Billedet er fra 1940'erne. Foto: Privat eje

”faldt i med revlen”. Dertil et par gummistøvler. Jagtasken havde hans kone syet af et sælskind. Her lå patroner og madpakke - altid rugbrød med sukker på. Bøssen, der altid var rusten, havde han på skulderen, eller – da remmen var knækket – bundet fast under stangen på cyklen. På bagagebæreren lå der gerne en sæk til vildtet.

Ernst Jensen, der er formand for Læsøs strandjægere, kan fortælle om et sælsomt møde i 50erne. To fine jægere fra København: fabrikant Bøje Benzon og en velhavende bagermester, kaldet ”Millionbageren”, var blevet sat i land på Knotten, hvor de skulle skyde edderfugle. ”Millionbageren” havde lige købt en meget fin bøsse, som han ikke kunne ramme med.

”Så kom Janus Stidsholt. Han har sikkert skulle malke først. Han kigger jo noget på deres fine bøsser, læderkufferterne og kasserne med nykøbte patroner. Og de kigger på ham. Sweateren var jo ikke vasket de sidste otte dage. Men det var heller ikke nødvendigt. Den skulle jo ”changere” med terrænet. Bøssen var, som altid, rusten. Jagtasken var en sukkersæk. Patronerne hjemmelavede. Og så havde han tabt patronudtrækkeren og havde ikke haft tid til at skaffe sig en ny, så han havde bare en jernstang, han dumpede ned gennem løbene for at få hylstrene ud. Københavnerne sad i deres skyttehuller oppe i klitten og grinede af mig, fortalte han. Men Janus satte sig bare på sin røv nede på strandbredden. Så var han 20 - 30 meter nærmere ved, end de var. Han vidste, at man skulle sidde der, hvor vinden pressede edderfuglene ind. Ellers fik man ikke noget. De andre skød mere end hundrede skud uden rigtigt at ramme noget. Janus skød 27 skud og fik 23 fugle, eller også var det 23 skud og 27 fugle. For Janus var god til det der med at skyde flere fugle i ét skud. ”Så grinede de jo ikke mere,” sagde han. Det

gav respekt, og jeg håber, de har foræret ham nogle af deres mange tomme patronhylstre.”

Stidsholt ladede selv sine patroner. Før krigen brugte han altid sortkrudt. Det sad dybt i ham, fortalte sønnen Svend. Sortkrudt blev aldrig for gammelt. Det vidste han. Han ladede så længe, hylstrene kunne holde. Efter tre gange blev de gerne så tykmavede, at det kneb med at få dem i bøssen. Sommetider måtte han bruge et ophold i jagten til at skrælle de mest genstridige. For bruges, det skulle de. Han brugte helst ”Hærens de gule”. De havde store fænghætter, så det var let at slå dem ud. I de ”røde” skulle fænghætten pilles ud med en syl, og passede man ikke på, endte det med at sylen sad i tommelfingeren. Jagtregnskabet for 1929 fortæller, at ti pund hagl kostede 5 kroner, og at to pakker krudt kostede 4,50 krone.

Svend kunne fortælle, at det altid var et hanegevær og altid en 12er, hans far skød med. Hanebøsser var robuste. En Hammerless skulle plejes, og det var ikke farens stærke side. Svend husker en Belgier og en Husqvarna, men ikke de foregående bøsser. Han har hørt om en kort en. ”Men den sled han nok op. For at sige det som det er, var han ikke god ved bøsserne. De tærede op. Altid i forkanten af forskæftet. Der løber vandet altid ned. En gang jeg havde rensat hans bøsse, opdagede jeg, at solen skinnede ind i den fra siden af. Det kan ikke passe, sagde han og kiggede ind. Han kunne ikke se noget. Men da jeg satte en knappenål gennem hullet, kunne han godt se det. Og så skulle den ikke bruges mere. Til sæljagt brugte han en gammel militærriffel, en Remington.”

I jagtbogen har Stidsholt i oktober 1930 noteret ”ny bøsse 75 kr. i bytte”.

L. H. Bing, 1802ⁱⁱ: ”Af vildgæs gives her 2 slags, nemlig den almindelige eller bekendte grågås, som opholder sig ved små vande i træktiden, og de såkaldte radgæs, en slags mindre gæs, som kommer her om foråret i hornfiskeriets tid fra april måneds begyndelse og opholder sig ved fiskegarnene i meget store flokke; men så snart maj måned er forbi eller den 10. juni, er de ikke mere at se førend om efteråret i august måned, da de igen komme under øen; de er da magre, har mistet deres fjer og er sårede under vingerne, hvorfor de ikke vel kan flyve, og altså lettelig kan fanges; ja det skal have indtruffet, at hele flokke er jaget op fra stranden ind i de næstboendes huse. Om foråret er de meget fede, men da vilde og vanskelige at komme under skud; der findes i sådan tid ligeså fuldt æg eller æggeblomme i disse gæs som hos andre. I gamle dage skal de have været i langt større flokke, end nu i tiden, og mindre vilde, altså lettere at skyde. Hvor disse gæs opholder sig om sommeren for at udlægge deres unger, er her aldeles ubekendt.”

N. Kjærboelling 1852ⁱⁱⁱ: ”Knortegåsen er i træktiden af alle vildgæs den talrigeste ved de danske kyster. Ved Læsø indfinder den sig årlig i største mængde; fiskerne på denne ø sagde mig, at den følger hornfiskene på deres regelmæssige årlige vandringer, samt at den nærer sig af den, ved disse fiske løseve tang, der svømmer på havets overflade; jeg undersøgte i april 1850 dette nærmere, og overbeviste mig for så vidt derom, som jeg fandt vandet, hvor disse gæs lå i tusindvis, så dybt, at det, for en fugl uden dykkeevne, ville være absolut umuligt at nå tangen, end sige bunden; den løseve tang svømmede der i mængde, og den mængde yngel af mollusker og andre sødyr, der opholde sig på tangen, tjener den tillige til næring.”

Stidsholt Nielsens ejendom i Vesterø. Postkort 1914, Læsø Museum

NOTER

ⁱ Historien om Stidsholts jagtbog er baseret på en række interviews i 2007 med Ernst Jensen (f. 1936), der er formand for Strandjagtforeningen på Læsø, og med Stidsholts tre sønner, Helge Stidsholt (f. 1925), Christian Ydegaard Nielsen (f. 1927) og Svend Stisholt, (1928–2008).

Ernst Jensen takkes for megen hjælp og stor gæstfrihed. Stidsholt-brødrene takkes for lån af jagtbog og fotos samt for de oplysninger, der har gjort det muligt at tegne billedet af Janus Stidsholt Nielsen og hans jagt - og så er der for resten ikke tale om en trykfejl når fars og søns navne staves forskelligt!

ⁱⁱ L. H. Bing, *Fysiske og økonomiske beskrivelse over øen Læsø*, beliggende i Categat, 1802, p. 147

ⁱⁱⁱ N. Kjærboelling, *Danmarks fugle*, 1852, p. 360

Munki

Omkring 1882 købte Hans Rafn et stykke jord af Læsø Sparekasse, Parcel nr. 4 af matrikel nr. 212, matrikel nr. 212d.

Jordstykket og et lille hus, der næsten var en ruin, havde tilhørt en mand, der vistnok hed Jens, men altid blev kaldt *Munki*. Jens var tvangsanbragt på Fattighuset i Byrum.

Herom har Hans Rafns søn Ludvig fortalt mig følgende:

”Da Munkis ejendom gik mere og mere i forfald, gravede han til sidst en hule ind under et trægulv, som havde været brugt som tærskelo, når rugen skulle tærskes. Han boede der i et par år, men magtede ikke længere at dyrke den smule jord, der hørte til. Han ernærede sig nok ved tiggeri, og det fortælles også, at han gav sig af med at mane. Naboens kone døjede sådan med vorter på hænderne. Engang han besøgte hende, sagde han ”dei sølle håi” og strøg hendes hånd. Næste gang konen vaskede hænder, forsvandt vorterne med skidtet!

Men da han i to år ikke havde betalt sine afdrag i Sparekassen, besluttede man at sætte ham ud.

En aften, da der var mørkt, kom politi og dommerfuldmægtig, for nu skulle han have en forskrækkelse! På en hjørnestolpe, hvor væggen var væltet, blev

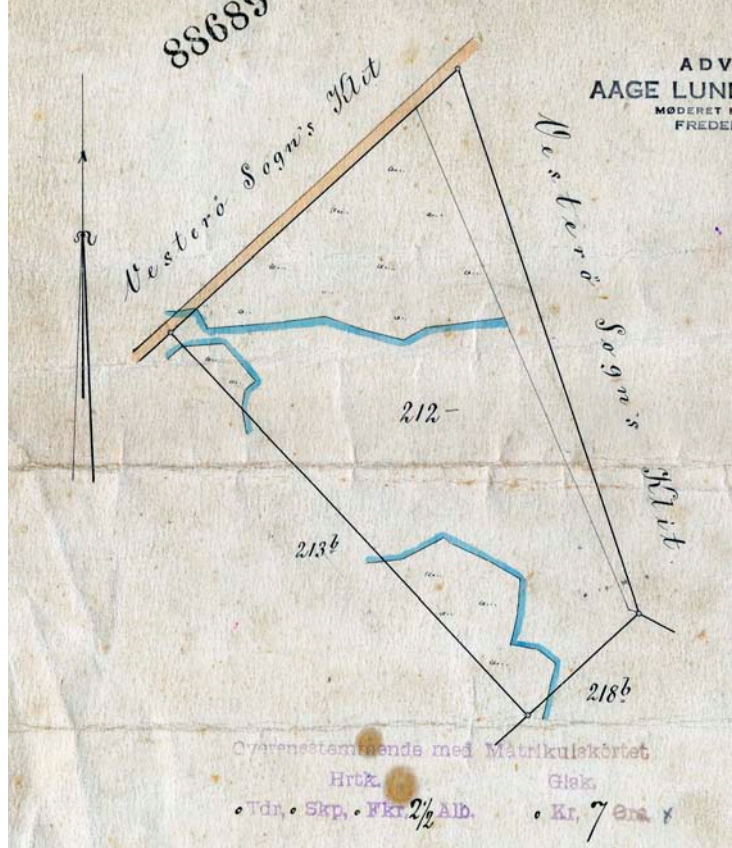
der hængt en lygte, og så bankede man på logulvet og råbte og skreg, så den arme mand kom op af hullet og løb skrigende op over Galgebakken og den vej til Fattighuset.

Hans Rafn fik derpå besked om, at huset skulle fjernes.”

Ludvig Rafn sagde, da han var færdig med beretningen: *”Hvor er det dejligt, at der er aldersrente i dag! Jeg var 10 år dengang, og nu er jeg over 70, men jeg kan stadig høre hans skrig af skræk og rædsel.”*

Ludvig fortalte mig historien i slutningen af 1948. Jeg har siden tit tænkt på, hvem denne Jens var? Men jeg ved, at min oldemor kendte ham!

Mark Pedersen sagde engang om en fest, hvor man skulle synge en sang, men det kneb med at finde melodien: ”De sang ligesom Munki han sang”. Sådan sagde min Besten også altid, for Munki sang på latin! Og det skulle være ham, der har bygget huset på matriklen. Der var stadig resterne af en oksekærre, et sæt studeseletøj og en køregrime, som er i min besiddelse den dag i dag.

Kort over matrikel no 212 d af Vesterö By og Sogn, Læsö Birk, Hjørring Amt, 1904

*Fattighuset i Byrum, ca. 1954.
Foto: Læsö Museum*

Gabestokken på Læsø

En gabestok, brugt som straffemiddel, har tidligere været anvendt i alle egne af landet; men at der var en gabestok på Læsø, det har jeg først for nylig erfaret via nogle gamle dokumenter på Landsarkivet i Viborg (LAV).

Det er derfor vigtigt med denne artikel også at få udbredt kendskabet til den del af Læsøs kulturhistorie og dermed den dagligdag, vores forfædre levede i.

I middelalderen og helt op i 1600-tallet var gabestokken et almindeligt strafferedskab. Dels kunne de formastelige stå til offentlig spot og spe, og dels skulle den tjene som et ”pædagogisk” redskab til skræk og advarsel for andre, som måske var fristet til at betræde syndens eller den kriminelle vej.

Men foran Byrum kirke stod der en gabestok så sent som i perioden fra 1741 til 1771. Denne årrække er dokumenteret ved hjælp af gamle dokumenter, som ligger på Landsarkivet i Viborg. Det er muligt, at det ved søgning i de gamle arkiver viser sig, at denne periode startede tidligere, og sluttede senere.

Der var på den tid også flere måder at straffe på, alt afhængig af forseelsen, lige fra den mildeste form, som var en bøde, til de lidt barskere, som ofte var en straf på vand og brød i den lokale arrest. I den tunge ende var der tale om en straf i gabestokken eller et ophold på flere år i tugthuset i Viborg.

Når jeg har opstillet denne ”strafferække”, så er det sket på baggrund af nogle sager om fødsel af børn udenfor ægteskab.

Uden at påstå, at der var en fast tarif, så var det ofte sådan, at en kvinde, der fødte et barn uden for ægteskab, måtte stå til offentligt skrifte i kirken foran præst og menighed, og derudover måtte hun også betale en bøde. Hvis hun ikke mødte op til det offentlige skrifte eller ikke betalte sin bøde, så var straffen 8 dage på vand og brød i den lokale arrest.

En kvinde, Else Erichsdatter, som i 1756 og 1763 fødte to børn udenfor ægteskab, fik en hårdere straf. Hun skulle, udover det offentlige skrifte, stå i gabestokken foran Byrum kirke i en time tre søndage i træk.

Placeringen af gabestokken er ikke svær at gætte. Den stod, hvor menigheden defilerede forbi på vej til gudstjenesten, så Else Erichsdatter og andre stod ”Til spot og spe, og til afskrækkelse for andre”.

I Læsø tingbog d. 27. juli 1742, i forbindelse med

en sag som nævnes senere i denne artikel, står der "Gabestochen paa Býrums Kirkegaard". Den stod altså på selve kirkegården, og derfor formodes det, at den har stået meget tæt på døren ind til kirken.

Når en person skulle placeres i gabestokken, var det landfogden sammen med nogle udkommanderede Læsø-mænd, der skulle placere vedkommende. Men i forbindelse med placeringen af Else Erichsdatter udspandt der sig en episode, som nok var uventet. Man kan næsten sige, at datidens græsrodde var på banen. De to mænd, der blev udkommanderet, Christen Jensen og Jørgen Jensen ved Bakken, nægtede at deltage.

På landsarkivet i Viborg findes der en lille notits, som har forbindelse med den forkyndelse, der skete for de to mænd, om at de skulle deltage.

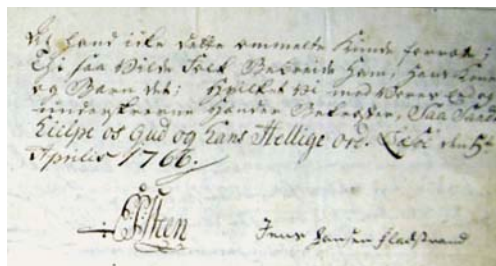
"At hand (Christen Jensen) icke dette ommelte kunde forrette; Thi saa Vilde Folk Bebreide Ham, Hans Kone og Barn det".

Første gang forkyndelsen skete, nægtede han: *"og med grove Eeder samme Bekræftede"*. Ved den anden forkyndelse: *"og samme endnu med langt flere grove og blodige Eeder Stadfæstede"* og lidt senere ved samme forkyndelse: *"Svarede Hand (Christen Jensen), at hand blæste ad dem tilsammen"*.

Men enden på det hele blev, at Else Erichsdatter blev placeret i gabestokken og fik sin straf.

I relation til de hårde straffe, så bør det nævnes at 2 andre kvinder, Ingeborg Jørgendatter, der fik tre børn udenfor ægteskab, og Anne Nielsdatter Røhr, der fik fire børn udenfor ægteskab, fik en straf på hhv. seks og syv års tvangsarbejde i tugthuset i Viborg.

Gabestokken blev ikke kun brugt til kvinder, der fik børn udenfor ægteskab. I Læsøs tingbog (LAV,

Her ses den lille notits (LAV, B3B-47, 1766)

B31-11) d. 8. september og 6. oktober 1741 og igen d. 16. februar 1742 er det en mand, Lars Pedersen Munk, der fik sin straf og måtte gå den tunge vej til gabestokken. Han havde undladt at betale nogle bøder til kongens kasse. Disse bøder havde ikke forbindelse til uægteskabelige børn. Korrekt gengivet fra tingbogen d. 16. februar 1742:

"at Lars Pedersøn Munch bør straffes paa Kroppen med at staae 2de Timer i Gabestochen fordi hand icke har kundet udreede hvis Bødder hand til hans Maj:ts Casse er i dømt at betale".

Ved Lars Pedersen Munks indsættelse i gabestokken blev der udkommanderet hele ni mand: *"Til Rættens assistance og executionens fuldbjyrdelse"*.

Der vil sikkert dukke flere sager frem, hvor straffen var en tur i gabestokken. Men hvorfor havde Læsø en gabestok som strafmiddel længe efter, at den var blevet afskaffet andre steder? Det er muligt, at svaret gemmer sig i de gamle dokumenter på Landsarkivet i Viborg.

Hummerfiskeriet fra Læsø c. 1960-2005

- Organisation og arbejdskraftreserver

Indledning

Siden begyndelsen af 1960'erne har fiskeriet fra Læsø været mere eller mindre domineret af hummerfiskeri.¹ Dette fiskeri er på flere måder interessant. For det første har det vist sig at være mere levedygtigt end de fleste andre fiskerier, såsom torskefiskeriet og industrifiskeriet, der har oplevet betydelig nedgang i de seneste årtier. For det andet er det et fiskeri, som har været drevet på ganske særlige vilkår og, hvor viden og erfaringer har stået centralt. Efter en kort gennemgang af fiskeriets historiske udvikling på Læsø behandles i denne artikel nogle udvalgte aspekter ved hummerfiskeriet. Det drejer sig om vidensdeling og det drejer sig om organisationsformer, samt arbejdskraftreserver. Afsluttende bringes en kort perspektivering.

Korte træk af fiskeriets historie

Den altoverskyggende betydning som hummerfiskeriet i de seneste årtier har haft for Læsø beror på den udvikling, der startede i årene umiddelbart efter Anden Verdenskrig. På dette tidspunkt opstod der flere nye fiskerityper ved siden af det traditionelle garn- og snurrevodsfiskeri. Flere og flere fiskere begyndte i disse

år at drive trawlfiskeri, et fiskeri der var nyt for Læsø fiskerne, men alligevel søgtes drevet med de samme forholdsvis små kuttere, som man havde benyttet i de traditionelle fiskerier. Selv de største af trawlerne havde således ofte kun en begrænset motorkraft og en enkelt tilrigget udrustning til trawlfiskeri. Dette ændrede sig en hel del i det følgende årti, hvor de eksisterende trawlere fik deres udstyr forbedret, der blev købt større og bedre spil, samt sværere grejer, og der kom større trawlere til. Samtidigt hermed voksede et nyt industrifiskeri frem med fokus på især sild, brisling, tobis og hvilling. Selv om industrifiskeriet hurtigt tiltog i omfang fortrængte det ikke med et slag de traditionelle fiskerityper. I Østerby var der for eksempel stadig tre bundgarnselskaber, som i sommerhalvåret indbragte sæsonens fisk og skabte livlig aktivitet på havnen. Det samme gjorde de tre fiskeopkøbere, der opkøbte fisk til kvasefarten.²

I 1960'erne begyndte den forudgående tendens at bide sig mere fast. Der kom flere og bedre kuttere til øen og fiskeriet prægedes af et stort gå på mod og en stemning af optimisme. Det var især de store ungdomsårgange fra krigen, der satte skub i fiskeriet. Det kan med rette hævdes, at Læsøs fiskeri i denne

periode oplevede et generationsskifte, som indvarslede nye tider. Uagtet al fremgang og optimisme var det et centralt problem, at priserne på fisk var meget lave. Baggrunden var de moderne stålkuttere, som en række nyetablerede trawlrederier i disse år satte ind i fiskeriet, og som landede meget store mængder fisk med faldende priser som resultat. Som modsvar valgte Læsø fiskerne, dels at udvide deres fiskeriområde, dels at lande i udenlandske havne, hvor priserne var bedre. En del af Læsø fiskerne sejlede på fiskeri langs den jyske vestkyst, hvor de fiskede tunger med Esbjerg og Hvide Sande som basishavne. Herudover blev der med de lidt større og lidt mere moderne kuttere drevet industrifiskeri ved Varberg og Falkenberg på den svenske vestkyst. En del konsumfisk blev også landet til høje priser i Göteborg.³

Kampen for at sikre en rimelig indtjening var langt fra det eneste, der prægede fiskeriet. I slutningen af 1962 blev der taget initiativ til oprettelse af en fiskeindustri på Læsø. Kvaseperioden var på dette tidspunkt ved at være forbi og fiskeopkøberne på øen var mest interesseret i levende fisk. For de Læsø fiskere, der satsede på rejer og jomfruhummere var de nordøstjyske havnebyer derfor det eneste alternativ, hvilket i realiteten betød, at de var tvunget væk fra Læsø i lange perioder og vanskeligt kunne vedligeholde deres familieliv. En lokalbaseret industri var derfor et kærkomment initiativ. Fra begyndelsen var det tanken, at A/S Læsø Fiskeindustri skulle forarbejde al fisk som var egnet hertil, samt ikke mindst rejer og hummere. Denne filosofi fulgtes stadig efter de første års virksomhed og ved årtiets midte var produktionen især baseret på filetering af torsk, rødspætter og isinger, videresalg af disse, samt salg af levende rødspætter. I takt med, at lønomkostningerne voksede og der kom en generel afmatning på ferskfiskmarkedet, havde virksomheden imidlertid svært ved at opretholde

rentabiliteten. Samtidigt blev stadig flere snurrevøds-kuttere lagt op.⁴ Sammenlagt betød disse forhold, at industrien var tvunget til at finde nye udviklingsveje for at overleve.

På den baggrund begyndte jomfruhummerne hen i mod årtiets slutning at udgøre en større andel af virksomhedens produktion. Medvirkende - for ikke at sige afgørende - for denne udvikling var det, at der nogenlunde samtidigt på lokalt initiativ blev opfundet en metode til at behandle og fryse hummerne, så de efter optøning stadig smagte som friskfangede hummere. Med dette nybrud, der sikrede en betydelig og voksende eksport, skiftede stort set hele Læsø flåden i starten af 1970'erne over til hummerfiskeriet. Læsø fiskerne placerede sig dermed i front og udnyttede en niche i dansk fiskeri med succes.⁵ I de følgende årtier fastholdt Læsø fiskerne i vidt omfang denne niche og klarede sig ikke mindst i kraft heraf bedre end mange andre danske fiskere. Medens krisen kradsede i hovedparten af det danske fiskeri kunne hummerfiskerne fra Læsø glæde sig over rekordlandinger og store overskud. I det lange løb kunne de lokale fiskere dog ikke holde sig fri af effekten af de kvoteringer og andre snærende restriktioner, der bestemtes fra centralt hold. Presset på andre fiskerier, herunder især torskefiskeriet i Østersøen og industrifiskeriet i Kattegat betød, at stadig flere fiskere gik ind i det forholdsvis frie hummerfiskeri, hvor kvoten som regel ikke blev opfisket. Hummerfiskeriets status ændredes dermed fra at være et nichefiskeri næsten udelukkende forbeholdt Læsø fiskerne, til at være et fiskeri som stadig flere fiskere søgte over i under indtryk af EU's hårde kvoteregler. Med flere fiskere i det samme fiskeri opstod der en skærpet konkurrencesituation med en øget kapitalisering af fiskeriet til følge. De strukturer, der hidtil havde sikret hummerfiskeriet en særlig status blev hermed gradvist opløst, hvilket skabte en situation, hvor

Dagens fangst behandles på A/S Læsø Fiskeindustri. Foto: Jan Hammer Larsen, Bangsbo Museum og Arkiv

Læsø fiskerne, præcis som andre danske fiskere havde gjort det i de forudgående årtier, måtte forholde sig til nedskæringer og reduktioner i flådestørrelsen.

Om at dele eller tage det hele

Et af de gennemgående træk ved hummerfiskeriet er den specialviden, der kræves for at deltage i dette. Problemet med denne viden er ofte, at den kan være nem at kopiere. Konkurrerende fiskere kan for eksempel på forskellig måde kopiere positioner fra hinanden og dermed udnytte de samme fordele uden at have ud-

gifter på tabt arbejdstid og ødelagt grej. Ofte har det derfor været forsøgt at beskytte sin viden eller sikre sig, at den kun blev delt med dem man ønskede at dele den med. Problemerne omkring konkurrence og omgang med specialviden har dog varieret igennem perioden, ligesom holdningerne har været skiftende blandt fiskerne.

I perioden før 1960, var det småt med kollegialiteten mellem fiskerne, når det drejede sig om oplysninger om fiskepladser. I det traditionelle fiskeri, der på dette tidspunkt prægede øen, opfattede fiskerne sig selv som konkurrenter. Med 1960'ernes generations-

skifte ændredes denne holdning. I de følgende årtier voksede fællesskabet og hjælpsomheden i fiskeriet, både når det drejede sig om at finde fiskepladser, dele sine erfaringer ud, og almindelig assistance i dagligdagen. Hvis en fisker havde haft et godt træk, kaldte han omgående alle andre op på radioen og fortalte, hvad han havde og præcis, hvor han havde været med trækket. På den måde fik Læsøs fiskere og Læsø-samfundet det maksimale ud af alle fiskerier, og det var en styrke, som andre fiskersamfund ikke havde i samme omfang dengang. I denne periode var der altså ikke tale om nogen direkte beskyttelse af den eksisterende viden. Desuden havde alle fiskere mulighed for at høre, hvad der blev sendt ud over radiosenderen. Der var selv sagt mulighed for at bruge radioen til at komme med vildledende oplysninger, men Læsø fiskerne satsede i stedet på en anden form for beskyttelse. Denne beskyttelse lå i, at ikke ret mange andre fiskere kunne drive et fiskeri af denne type. For det første forudsatte fiskeriet, at man havde kutteren liggende i havn på Læsø for at passe det. For det andet var havbundsforholdene på østsiden af Læsø og langs den svenske vestkyst præget af henholdsvis meget kuperet havbund og klipper, hvilket Læsø fiskerne havde specialiseret sig i at befiske. Det betød, at de udenøsk fiskere der forsøgte sig, som eksempelvis skagensfiskerne, ret hurtigt kom til at hænge fast i klipper, sten eller vrage. De udefra kommende fiskere havde svært ved at tilpasse deres grejer. De var ofte vant til, at når slæbet var indstillet i en bestemt vandstand, så var der god plads til også at holde denne stand over en længere distance. Ved Læsø var det ganske anderledes. Blev der eksempelvis slæbt i 90 meter vand, så stod wirerne undertiden helt skævt, fordi den ene skovl på den kuperede havbund var 20 meter længere nede end den anden. Selv om de ude fra kommende fiskere havde kort og andre hjælpemidler til rådighed gik det alligevel ofte galt for dem, hvilket

kostede dyrt i skader på trawl og skovle. Læsø fiskerne var også forskånet for konkurrence af andre årsager. I de tidlige år var hummerfangst stort set noget, der kun interesserede Læsø fiskerne og nogle ganske få udefra kommende fiskere. Man havde med andre ord en niche for sig selv, der yderligere var beskyttet ved det forhold, at der var store omkostninger forbundet hermed. Succes i hummerfiskeriet var betinget af lang tids eksperimenteren med omfattende skader på og tab af grej. Endelig var der selve konstruktionen af trawlet, der fordrede specialviden, som kun de lokale vodbindere havde.

De fordele, som Læsø fiskerne havde, blev efterhånden udjævnet. Det skete først og fremmest ved introduktionen af nye teknologier op igennem 1980'erne. Det blev eksempelvis muligt via radaren at lave "slæbestreger" på sine konkurrenter og dermed klart aflæse, hvor disse fiskede. Samtidigt begyndte de udefra kommende fiskere også at købe deres trawl og grej lokalt, hvilket gjorde, at andre vodbindere fik nemmere ved at aflure de lokale finesser. De trawl man producerede andre steder blev dermed også effektive i hummerfiskeriet. Den nødvendige erfaring med at fiske på ujævn havbund og tæt på klipper, oparbejdet igennem talrige eksperimenter, stod i takt med fremskridtene på det teknologiske område, efterhånden som den sidste beskyttende bastion. Som et svar på denne udvikling trak Læsø fiskerne kortene mere ind til kroppen. Man var ikke længere ligeså villig til at fortælle, hvis man havde et godt træk – man tog i hvert fald, hvad man kunne få før man fortalte noget til andre. "Det store fællesskab", hvor man slet ikke kunne være bekendt ikke at fortælle om gode fangster, hvis man ville have noget at vide af andre, blev på den måde afløst af mindre og konkurrerende fællesskaber, hvor man for eksempel via individuelle VHF-kanaler eller mobiltelefon delte sin viden med makkerskabet,

men ellers enten holdt mund eller søgte at vildlede. Denne udvikling havde en tydelig social effekt i lokal-samfundet. Tidligere var det således kutyme, at tage et par øl og en fiskerisnak på bænken, eller i styrehuset, en adfærd, som under det nye regime blev mere sjældent, hvilket igen virkede yderligere opløsende for ”det store fællesskab”.

Organisationsformer

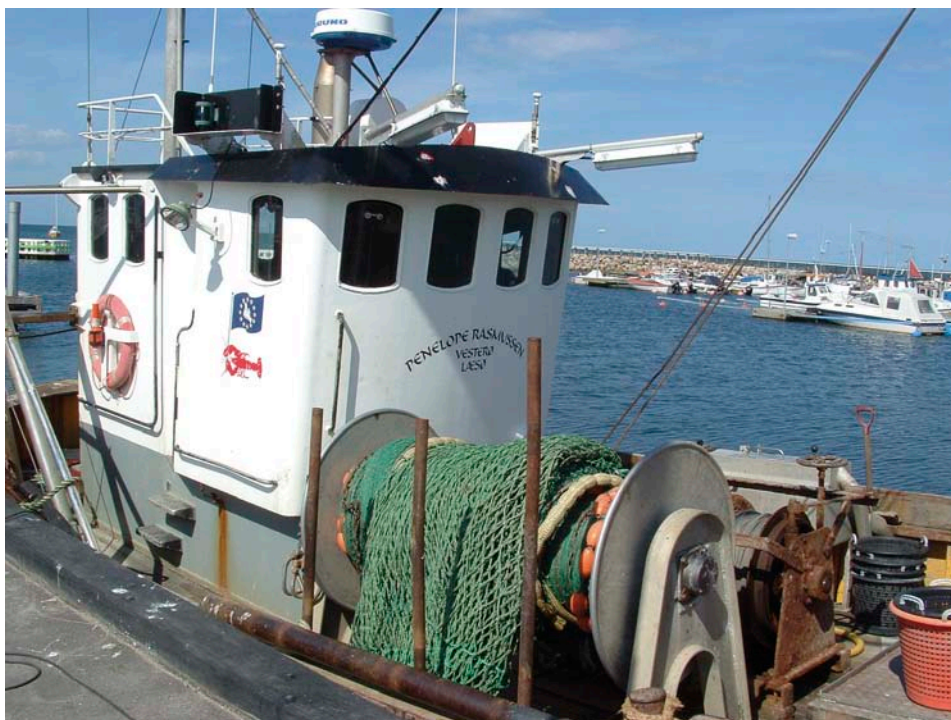
Læsøs fiskeri er i dag i langt overvejende grad baseret på slægtskab, ofte er det far og søn, eller to brødre, der driver båden sammen i fællesskab og i de tilfælde, hvor der er tale om enmandsbaseret drift er båden ofte overtaget fra det fædrene ophav. Slægtskab har igennem det meste af perioden været omdrejningspunktet, men dog har der alligevel været visse forandringer af fiskernes måde at organisere sig på. Disse fulgte ret nogle fiskeriets skiftende karakter.

Den hastige fremgang som hummerfiskeriet oplevede i starten af 1970’erne havde som konsekvens, at fiskeriet for mange fiskere ændrede status fra sæsonfiskeri til helårsfiskeri.⁶ Priserne blev samtidig stimuleret ved, at A/S Læsø Fiskeindustri indkøbte eget skib, der muliggjorde en mere fast og stabil transport af hummere og skaldyr til Frederikshavn. I samme retning virkede det, at den høje kvalitet af Læsø hummerne blev almindelig kendt, hvilket ved årtiets midte resulterede i store eksportkontrakter til det sydeuropæiske marked.⁷ Den unge generation af Læsø fiskere gik forrest i udviklingen. Der blev investeret massivt i nye teknologier, såsom for eksempel trawltromler, og der installeredes radar og autopilot i næsten alle kutterne. Den øgede kapitalisering af fiskeriet havde en klar afsmittende effekt på den foretrukne organisationsform. I løbet af denne ekspansionsfase gik de fleste både således fra en tre-mands til en to-mands besætning.

Dette var muligt med baggrund i de rationaliseringsfordele som den nye teknologi tilbød – og samtidig en fordel i forhold til den fortsatte ekspansion. Med tredjemanden ude af regnestykket var besætningen ofte kun sammensat af far og søn eller to sønner i forening. Dette sikrede en ophobning af ressourcer, idet al indtjening gik direkte i husholdningskassen, hvilket igen havde to direkte fordele, nemlig, at det var muligt bedre at tåle en dårlig periode og dertil, at der i gode tider hurtigere kunne akkumuleres kapital til nye investeringer. Den nye organisationsform havde ved siden af de umiddelbare og oplevede goder også nogle mere langsigtede konsekvenser, som skulle vise sig afgørende for fiskeriets udvikling. Det at man skar tredjemanden væk betød nemlig, at tilgangen af nye fiskere delvist standsede.

Den store generation af unge fiskere, der førte an i Læsø fiskeriet betød, at rekrutteringsproblemet endnu ikke oplevedes som et sådant. I takt med at de unge pionerer efterhånden blev ældre opstod der imidlertid et naturligt behov for, at andre kræfter kunne tage over. Parallelt hermed kom en omfattende teknologisk udvikling i fiskeriet og et øget konkurrencepres udefra. Denne situation bevirkede flere ting. For det første var den generation, der stod klar til at tage over i fiskeriet langt fra så stor som tidligere. Det skyldtes ikke kun den manglende oplæring - omend det var en del af problematikken – men også det forhold, at der var kommet bedre skole- og uddannelsesstilbud på markedet, og yderligere, at fiskeriets ry og rygte efterhånden var blevet flosset i kanterne. Der var ikke længere en - udtalt eller udtalt - forventning om, at den næste generation skulle føre fiskeriet videre. Nogle kutterejere valgte derfor på dette tidspunkt, i starten af 1990’erne, at søge ophugningsstøtte og trække sig ud af fiskeriet. For de fiskere, der blev tilbage og for den nye generation, der valgte at starte op i fiskeriet,

*"Penelope Rasmussen"
hjemmehørende
i Vesterø er en af de
kuttere, der er baseret
på enmandsdrift.
Foto: Jan Hammer
Larsen, Bangsbo
Museum og Arkiv*

var der i hovedsagen to valgmuligheder åbne. Den ene var at øge kapitalintensiviteten, den anden var at tilpasse det eksisterende kapitalapparat til forholdene. Førstnævnte alternativ betød massive investeringer i nye teknologier, ombygninger og indkøb af helt nye kuttere. Sidstnævnte alternativ betød først og fremmest yderligere reduktioner i besætningsstørrelsen. Det er således markant, hvordan hummerfiskeriet fra Læsø fra omkring årtusindskiftet har udviklet sig i to forskellige retninger. På den ene side er der de store, nye og effektive stålkuttere, der alle er hjemmehørende i

Østerby, men som med en tre-mands besætning driver fiskeri i Skagerrak og Nordsøen, og som oftest lander i fremmed havn i Hanstholm eller Hvide Sande. På den anden side står de ældre og noget mindre trækuttere, der i stigende omfang baserer sig på enmandsdrift, hvorved skipperen sparer en mandepart og samtidigt sikrer sig, at der kan klares større udsving i økonomien end tilfældet er på kuttere med to eller flere besætningsmedlemmer.

Rekruttering og arbejdskraftreserver

Det lokale arbejdsmarked på Læsø har ændret sig stærkt igennem de sidste tre årtier. I 1970'erne stagnerede den ellers ret markante befolkningsnedgang, som Læsø havde været udsat for i efterkrigstiden.⁸ Baggrunden var det store opsving i hummerfiskeriet, der dels gjorde det attraktivt for øens unge mænd, at blive på øen og vælge fiskeriet som deres levevej, dels formåede at tiltrække arbejdskraft udefra til ledige jobs i fiskeindustrien. De gode tider varede dog ikke ved og fra begyndelsen af 1980'erne begyndte befolkningstallet atter at dale og arbejdsmarkedet forandrede, med heraf følgende konsekvenser for fiskeri og fiskeindustri.⁹

Det blev stadig vanskeligere at finde erstatninger for mandskabet, når dette var nødvendigt. Kutternes rekruttering var centreret omkring den nye generation, men rationaliseringerne i fiskeriet, hvor man gik fra tre-mands til to-mands besætninger, betød, at mange kuttere ved udgangen af 1980'erne stod uden de nødvendige hænder til fornyelse. Rekrutteringsproblemet forværredes ved den omstændighed, at muligt mandskab stort set var begrænset til mænd fra Læsø. Det var næsten utænkeligt med fiskere udefra. For det første fordi det var et stort set uomgængeligt krav at bo på Læsø for at passe fiskeriet ordentligt og dernæst fordi en mand opvokset på Læsø ville være kendt ud og ind i forvejen, medens en ude fra kommende først skulle ses an over en periode for at bedømme evnerne i kutterens lille snævre arbejdsfællesskab. Endelig bevirkede nye og bedre uddannelses tilbud i kombination med fiskeriets dårlige rygte, at mange unge orienterede sig mod andre horisonter. Med den tiltagende knaphed på arbejdskraft kunne det forventes, at der ville blive lagt "lokkemad" ud, i form af for eksempel større mandparter, for at lokke arbejdskraft til fra andre mandskaber. Sådanne "uhæderlige" midler har

Jomfruhummere sorteret i størrelser og klar til videretransport. Foto: Jan Hammer Larsen, Bangsbo Museum og Arkiv

imidlertid aldrig været på tale blandt Læsø fiskerne. I stedet har andre mere selvregulerende mekanismer været styrende - det gælder både historisk og aktuelt. De fleste potentielle arbejdstagere kender således de forskellige kuttere og deres besætning i forvejen og ved, hvordan det er at være ombord. Hvis en hyresøgende for eksempel er bekendt med, at en given kutter er ude seks dage, hver uge, og det ikke passer ind i vedkommendes livsmønster søger han ikke hyre der. En anden hyresøgende kan omvendt være klar over, at der på en bestemt kutter fiskes godt, og søger derfor hyre der, hvis pengene vel og mærke er den største prioritet. Atter andre, med en familie at tage hensyn til, vælger måske en "hjemmehyre", hvilket vil sige, at de ikke er ude mere end tolv til fjorten timer ad gangen, enten om natten eller om dagen, alt efter sæsonen. Denne selvregulering bidrager i et vist omfang til at fastholde kvalificeret arbejdskraft fordi det næsten altid er muligt at finde en hyre, der passer til den konkrete livssituation. Det ændrer imidlertid ikke ved, at det stadigvæk er et centralt problem at sikre en vedvarende fornyelse af rekrutteringsgrundlaget.

De unge fiskere, der i 1990'erne turde satse på fiskeriet, står i dag forrest i kampen for at få flere unge ind i fiskeriet. De sørger i videst mulig omfang for at tage lærlinge med om bord og opfordrer samtidigt deres ældre kollegaer til at gøre det samme. De er udmærket klar over, at sker der ikke en fornyelse kan det meget vel være slut med fiskeriet i sin nuværende form, hvor Læsø stadig udgør en hovedbase. Det er ikke kun de unge fiskere, der er opmærksomme på, at fornyelse er lig med fremtidssikring. Det hører således med til historien, at fiskeindustrien gør en aktiv indsats for at sikre, at der kommer nye kræfter til. A/S Læsø Fiskeindustri driver i dag, som et forholdsvis nyt initiativ, en fond, der har til formål at hjælpe unge, der ønsker at starte op i fiskeriet. Ønsker en ung

fisker for eksempel at investere i en båd til tre millioner og mangler en million for at få banken til at gå med, så hjælper fonden til.

Arbejdsmarkedets forandringer havde også konsekvenser for rekrutteringen andre steder end i selve fiskeriet. Fastholder vi fokus på fiskeindustrien, var det således i lange perioder op igennem 1970'erne et problem for A/S Læsø Fiskeindustri at skaffe den nødvendige arbejdskraft. Selv om fiskeindustrien tilbød specialkurser gik det trægt med få flere i beskæftigelse. Den direkte årsag hertil var en mangelfuld kommunal infrastruktur - der var ingen børnehaver på øen - hvilket betød, at de mødre der i princippet kunne arbejde ude nogle timer dagligt var låst fast af børnepasning. Denne situation blev bedret med udbygningen af den kommunale service op igennem 1980'erne, og samtidig kunne fiskeindustrien støtte sig til en voksende arbejdskraftreserve. For medens fiskeriet fortsatte sin fremgang gik det i denne periode tilbage for mange andre erhverv på øen, hvilket førte til en stigende arbejdsløshed og dermed også flere løse hænder, der kunne beskæftiges i fiskeindustrien alt efter sæsonudsving og behov. Sådanne deltidsmedarbejdere havde mulighed for at få suppleret deres løn op fra arbejdsløsheds-kassen, hvilket betød en fordel for disse arbejdstagere, der ikke umiddelbart havde mulighed for at finde en fuldtidsstilling på øens meget begrænsede jobmarked. Ordningen betød samtidig en fordel for fiskeindustrien, der havde mulighed for at "trække på reserven", når der var behov for det. I de seneste år har denne fleksible situation ændret sig, som et resultat af de generelle forandringer på arbejdsmarkedet, hvor der på nationalt niveau har været en historisk lav ledighed. Der er som følge heraf kommet øgede krav om at folk skal i fuld beskæftigelse, hvilket betyder, at der ikke længere er mulighed for blot at arbejde på deltid og supplere op med dagpenge. Denne virke-

*Dagens fangst er ved at
være færdigbehandlet.
Foto: Jan Hammer
Larsen, Bangsbo
Museum og Arkiv*

lighed rammer bredt i de sektorer, der er afhængige af deltids- og sæsonarbejdere, herunder ikke mindst fiskeindustrien, hvor A/S Læsø Fiskeindustri og andre aktører i dag står over for at skulle tilpasse sig.

Perspektivering

Læsø er – og har igennem årtier været – synonym med hummerfiskeriet. Læsø er også et marginalsamfund med heraf følgende udfordringer, når dagligdagen og hverdagslivet skal indstilles efter centralstyrets bestemmelser. Udbredes synsfeltet afsluttende til også

at omfatte dette perspektiv, er det umiddelbar klart, at den lokale fiskeindustri i disse år står over for en usædvanlig vanskelig udfordring. Læsø er et samfund, hvor der tidligere i høj grad har været opereret med en fleksibel arbejdsstyrke og hvor den nære familieøkonomiske model har været fremherskende. Stillet overfor øgede krav i relation til arbejdsstyrkens aktive-ring krakelerer denne nærhedsbaserede model, hvilket tvinger de berørte aktører til at finde nye løsninger.

På virksomhedsniveau betyder det, at profitmarginerne må hentes hjem ved at sprænge den lokale ramme og placere aktiviteter andetsteds. Det har ud fra

en ekspansions- og konsolideringsbetragtning været en strategi, som A/S Læsø Fiskeindustri har benyttet i en del år med opkøb og etablering af filialer i blandt andet Skagen og Hvide Sande som konsekvens. Det aktuelle dilemma i denne sammenhæng er, at basen ud fra en ren profit-logisk betragtning ikke længere er holdbar. Der kan ikke rent økonomisk argumenteres for en placering af A/S Læsø Fiskeindustri på Læsø. Her gemmer sig en central politisk udfordring for de lokale politikere.

Det samme gælder, når fokus er på de løsninger, som aktørerne på individniveau er stillet overfor. Fiskeriet – drevet fra Læsø – udgør ikke længere et attraktivt handlingsvalg. De alternativer, der i stedet er kommet, med hensyn til beskæftigelse i blandt andet turisterhvervet kan ikke opsuge alle de ledige hænder og er desuden mærket af den svagheit, at aktiviteterne i sig selv ikke nødvendigvis genererer en økonomi, der står at måle med fiskeriet. Den enkelte aktør, der ikke længere er inde i en automatisk handlingsbane, hvor fiskeriet er et naturligt valg, står således overfor, at skulle ændre livsmønstre. I denne valgsituation vælger langt de fleste i overensstemmelse med de centralstyrte krav om permanent opkvalificering, at søge mod fastlandets uddannelsesmuligheder. Kun et fåtal af disse vender tilbage, hvilket stiller Læsø i den samme affolkningsproblematik som mange andre marginalområder. Løsninger på disse dialektikker er hverken enkelte eller ligetil, men er den absolut mest centrale problematik, som øen står overfor.

NOTER

¹ Denne artikel bygger på en undersøgelse udført i 2007 med støtte fra Kulturarvsstyrelsen gennemført for Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg og Læsø Museum. Dele af artiklens resultater har været publiceret i *Sjæk'len*, Årbog for Fiskeri- og Søfartsmuseet, Saltvandsakvariet i Esbjerg, 2007 og der henvises til denne for mere uddybende detaljer.

² Bent Rulle, Østerby Fiskeriforening 1931-2006. I luv og læ, 2006, 8-19.

³ Bent Rulle, Østerby Fiskeriforening 1931-2006. I luv og læ, 2006, 21-24.

⁴ Kirsten Melchjorsen og Lindy Svendsen (red.), A/S Læsø Fiskeindustri, 1988, (upag.).

⁵ Claus Jacobsen, A/S Læsø Fiskeindustri 40 år. 1963-2003, 2003, 16-17.

⁶ Bent Rulle, Østerby Fiskeriforening 1931-2006. I luv og læ, 2006, 26.

⁷ Claus Jacobsen, A/S Læsø Fiskeindustri 40 år. 1963-2003, 2003, 22-26.

⁸ Danmarks Statistik, folketal pr. 1. januar fordelt på øer, Læsø 1950-2005.

⁹ Op. cit.

Læsø-litteratur 2007-2008

Årsskriftet har nu i 25 år orienteret læserne om, hvad der år for år er kommet på tryk om Læsø i aviser, tidskrifter eller i bogform - hver gang forsynet med en kort annotering. Det har i mange år været en overkommelig opgave. Men i de senere år har Læsø-stoffet – bl.a. som et resultat af dygtig markedsføring – boomet i aviserne. Emner som turisme, salt, tangtage og hummermenuer er endevendt utallige gange i årenes løb. Fremover vil denne plads i årsskriftet derfor blive brugt til at præsentere nye og væsentlige publikationer om Læsø. Nogle vil få en lidt længere omtale, andre nøjes med at blive nævnt.

Bøger

Buch-Hansen, Rita: *En rejse i sandets verden: Nordmarken, Læsø.* Forlag: Rita Buch Hansen. 2007. 34 sider illustreret i farver.

Havet, vinden og små vandløb danner forskellige motiver på stranden ved Nordmarken. Motiver som fotografen Rita Buch-Hansen har forsøgt at fastholde.

Dahl, Kurt: *Læsø Birks skøde og panteprotokol: 1817-1830.* Forlag: Kurt Dahl. 2007.

Bind 1: 264 s. Bind 2: 267 s. Bind 3: 272 s.

Læsø Birks skøde og panteprotokol: 1831-1844.

Forlag: Kurt Dahl. 2008.

Bind 1: 301 s. Bind 2: 255 s. Bind 3: 260 s.

En transskribering af skøde og panteprotokollen med navneregister. En omfattende og imponerende udgivelse, som rummer et fantastisk righoldigt kildemateriale for slægtsforskere og til udforskningen af Læsø kulturhistorie.

Ovennævnte to udgivelser er en fortsættelse af de tidligere udgivelser, der omfatter årene 1768-1792 i 3 bind og 1792-1816 i 5 bind.

Ejlerskov, Peter: *Insula.* Forlag: Galleri Tørvejr. 2007. 47 sider illustreret i farver.

Galleriejerne Susanne og Helge Hansen har udgivet et kunstkatalog med en række malerier og tegninger af kunstneren Peter Ejlerskov, der har stået for udsmykningen af Læsø Kur. S. 7-9: Vagn Simonsen: Kunstnernes Læsø.

En mærkelig Ø - 10 rejseberetninger fra Læsø. Museumsforeningen for Læsø. 2008. Redigeret af Kay Johannsen. 120 s., rigt illustreret og forsynet med navneregister og noter.

Bogen er udgivet i anledning af Museumsforeningen for Læsøs 25 års jubilæum og uddelt til samtlige

medlemmer i forbindelse med Årsskrift 2007. Beretningerne giver en levende og spændende indføring i Læsø-samfundet i en periode med store omstillinger fra et isoleret ø-samfund baseret på søfart og et tilbagestående landbrug, til en økonomi båret oppe af fiskeri og nye landbrugsmetoder. Artiklerne er illustreret med billeder af samtidige kunstnere og fotografer.

Geishauser, Ines: *Nordpå: livet mellem land og hav: Lønstrup, Hirtshals, Skagen, Frederikshavn, Søby, Læsø.* Dafolo. 2008. Rigt illustreret. S. 23-37: Salt. Bogen er også oversat til tysk.

Et besøg hos saltsydemester Poul Christensen, som fortæller om saltsydningens historie på Læsø, om arkæologiske undersøgelser, rekonstruktioner og formidling.

Læsø-sange og – viser. Museumsforeningen for Læsø. 2007. 43 s., rigt illustreret. Udgivet i anledning af Museumsforeningen for Læsøs 25 års jubilæum i november 2007.

Mejlhede, Kirsten: *Børnene på den døde ø.* Alrune. 2008. 80 s., ill.

Børnebog, hvor handlingen er henlagt til Læsø, der er ramt af pesten. Kun tre børn har overlevet den sorte død. Egnen til højtlesning fra 5 år.

Rasmussen, Niels Kristian: *Sådan står det til med sundheden i Læsø Kommune.* 2007. Forlag: Region Nordjylland. 15 s. ill.

Vand. Salt. Ø. En historie om kurbad, kunst og 1000 års saltsyderi. Forlaget Momentum for Galleri Insula. 2008. 65 s. rigt illustreret med bl.a. værker af Peter Ejlerskov.

Udgivelse i anledning af åbningen af Læsø Kur & Helse 2008 med bidrag af: Poul Christensen: Fra salt og kirke til kirke og salt. Kenneth Arboe: Arkitektur på naturens præmisser. Vagn Simonsen: Alt det jeg ikke ved om salt - og mere til. Klaus Rödel og Peter Ejlerskov: Kunst og kurbad.

Artikler i bøger og tidsskrifter m.m.

Boye, Sidsel: Øjebliksbillede Læsø: Læsø er for de særligt interesserede. Læsø vil samarbejde frit. Ny debatkultur gav resultat. *Nyhedsmagasinet Danske kommuner.* Årg. 39, nr. 18. 2008, s. 14-21, ill.

Interview med Olav Juul Gaarn Larsen, Martin Hyldgaard Larsen, Poul Christensen og Søren Abildtrup.

Bräuner, Karsten: Usikkerhed om Læsø Laks: opdrætsprojekt møder modstand fra Dansk Akvakultur. *Fiskeri Tidende*. 2008. Årg. 15, uge 43, s. 8.

Damgård, John: Nye undersøgelser over vandtægefaunaen på Læsø (Hemiptera-Hemoptera: Gerromorpha & Nepomorpha). *Flora og fauna*. Årg. 113. 2007, s. 2-14, ill.

Hansen, Jens Morten: *Statusrapport: Feltarbejde vedr. højsalins grundvandsdannelse på Læsø*. Sommeren 2006. GEUS J.nr. 0739-081. Ikke offentliggjort statusrapport i forbindelse med projektet ”Opsporing af Læsøs saltkilder”.

Der gøres rede for: transportmuligheder på Rønnerne, specielt udviklede instrumenter til måling af saltprocenten og teorier om dannelsen af de højsaline forekomster og deres beliggenhed.

Kirkeby, Carsten: *Krybdyr og paddler på Læsø*. Nordisk Herpetologisk Forening. 2007. Årg. 50, nr. 6, s.183-186.

Stoklund, Bjarne: Fra salt til tømmer. Økologisk krise og økonomisk omstilling på renæssancetidens Læsø. *Fra Reformation til Enevelde. Renæssancen i Nordjylland 1536 – 1660*. Redigeret af Henrik Gjøde Nielsen under medvirken af Michael Ax og Jan Hammer Larsen. Nordjyske Renæssancestudier udgivet af Nordjyske Museers Østkystnetværk. 2007, s. 339 – 366, ill.

Bjarne Stoklund giver læseren en grundig indføring – og en opdatering af sine tidligere artikler – i forholdene på Læsø i 1500 og 1600-tallet. Artiklen inddrager bl.a. de forskningsmæssige resultater fra Jens Vellefs omfattende arkæologiske udgravninger af saltsyderier fra 1990 til i dag – sammenholdt med

moderne forsøg med saltsydning og rekonstruktioner af salthytter – og sætter dem ind i den kulturhistoriske sammenhæng, som det historiske kildemateriale kan levere. Dertil kommer resultaterne af Jens Morten Hansens geologiske undersøgelser af årsagen til de højsaline forekomster på Rønnerne ved Læsø.

Skridt for skridt og kilde for kilde gøres der rede for udviklingen blandt læsøboerne fra landbrugere og saltsydere til skudeskipper og købmænd ikke mindst som et resultat af den økologiske krise, der overgår øen ved skovenes rydning og den deraf følgende altomfattende sandflugtskatastrofe.

Skudehandelen tager sin begyndelse allerede i middelalderen, hvor øboerne organiserer sig i et Skt. Knudsgilde, og i midten af 1500-årene betragtes Læsø som et søfartssamfund, hvorfra kongen raskvæk kunne udskrive et betydeligt antal søfolk til bemanning af flåden.

Søndergaard, Morten Karnøe: Læsø og hummerfiskeriet: omstillinger og organisationsformer, ca. 1960-2005. *Sjæk 'len*. 2007, s. 78-93, ill.

Tanvig, Hanne W.: Læsø - lokalsamfund og natur på det globale marked. *Videnblade. Planlægning af By og Land*. 2007. Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Institutter og centre: Skov & Landskab, By- og landskabsstudier.

Thomsen, Thomas: *Danske strandinger: Berømte forlis og strandingshistorier fortalt gennem viser og aviser, skildringer og skildrier*. Hovedland. 2007. S. 69-76.: Dødsnatten på Læsø 30. december 1882.

Toft, Jonna: Psoriasisramte får lindring på Læsø. *Helse*. Årg. 54. Nr. 11. 2008, s. 26 – 29, ill.

Der gøres rede for den behandling, der kan tilby-

des i Læsø Kur og om patienternes reaktioner på et behandlingstilbud i Danmark.

Bonde, Lisbeth: Hjemme hos Jorn. *Weekendavisen*. Kultur, s. 11. 14. 9. 2007.

Asger Jorns arvinger har solgt kunstnerens sommerhus og atelier på Læsø. De nye ejere har planer om at restaurere stedet og indrette det til et kunstner-refugium. I den anledning besøger artiklens forfatter Læsø og forsøger sig med en ganske udførlig indføring i den tilgængelige viden om Asger Jorn, kunsthandler

Børge Birch og Læsø. Der drages paralleller til andre kunstnere, der har søgt tilflugt på øen så som Søren Hjort Nielsen, Johannes Hofmeister, Arne og Jørgen Haugen Sørensen, Erik Steffensen og Per Kirkeby. Sidstnævnte citeres for sin holdning til et kunstner-atelier: "Når først kunstnerne kommer, vil horderne komme rendende bagefter". Artiklen konkluderer: "Man er isoleret på Læsø. Kunstnerne er der for at arbejde, ikke for at socialisere. Det vil de kunstnere, der i fremtiden søger ophold i Jorns atelier, nyde godt af".

Billeder fra museumsforeningens aften om "Jagt på Læsø"

Anker Vinther Pedersen på morgentræk efter edderfugle. Foto: Privat eje

Museumsforeningen for Læsø 2008

Oprettelse, formål og virke

Foreningen blev stiftet den 11. november 1982 og dens formål er at udbrede forståelsen og interessen for de natur- og kulturhistoriske værdier på Læsø. Foreningen virker som støttekreds for Læsø Museum, og foreningens bestyrelse er repræsenteret i bestyrelsen for Læsø Museum ved tre medlemmer.

Privatpersoner, firmaer og institutioner kan optages i foreningen som medlemmer.

Årligt kontingent er 60 kr. Medlemskab giver gratis adgang til museet, gratis årsskrift samt mulighed for at deltage i udvalgsarbejdet eller ved frivilligt arbejde for Læsø Museum.

Publikationsfonden

Fondens formål er bl.a. at støtte udgivelsen af publikationer om Læsø og gennem salg og formidling at sikre, at også ”smalle” publikationer om Læsø-emner når ud til medlemmer og interesserede.

Adresse: Museumsforeningen for Læsøs publikationsfond,
c/o Kirsten Larsen, Byrum Hovedgade 49,
Byrum, 9940 Læsø. Tlf. 98 49 10 06.

Hjemmeside: www.laesoe-museumsforening.dk

Kontakt: kay.johannsen@mail.dk

Bestyrelsen

Kay Johannsen*, *formand*

Plantagevej 1, Vesterø

9940 Læsø

Tlf. 98 49 96 05

E-mail: kay.johannsen@mail.dk

Preben Mikkelsen*, *kasserer*

Stoklundvejen 19, Byrum

9940 Læsø

Tlf. 98 49 11 28

pmilaesoe@mail.dk

Kirsten Larsen, *næstformand*

Erik M. Sørensen*, *sekretær*

Ernst Jensen

Bitten Johansen

Roger Rafn

Nina Jensen, *suppleant*

Lars Rosenfeldt Jespersen, *suppleant*

* Medl. af Læsø Museums bestyrelse

Arbejdsgrupper

Arkivgruppen:

Edith Thorsen
Solveig Hansen
Bitten Johansen
Nina Jensen

Publikationsudvalget:

Harald Thuesen
Kay Johannsen
Kirsten Larsen
Bitten Johansen
Anette Agerboe

Arrangementsudvalget:

Ernst Jensen
Erik Møller Sørensen
Kay Johannsen
Preben Mikkelsen
Roger Rafn

Læsø Museum 2008

Oprettelse, formål og virke

Læsø Museum blev oprettet den 22. april 1938 og har siden 1. januar 1985 haft status som statsanerkendt, kulturhistorisk lokalmuseum. Museets formål er at indsamle, bevare og formidle genstande og oplysninger om Læsøs kultur- og naturhistorie.

Bestyrelsen

Bente Faldt Faurholt, *formand,*
repr. for Læsø Kommune

Kay Johannsen, *næstformand,*
repr. for Museumsforeningen

Olav Juul Gaarn Larsen, *repr. for Læsø Kommune*

Jess Jessen Klixbüll,
repr. for erhvervsforeningerne på Læsø

Lena Christiansen,
repr. for de kulturbærende foreninger på Læsø

Preben Mikkelsen, *repr. for Museumsforeningen*

Erik Møller Sørensen, *repr. for Museumsforeningen*

Personale

Museumsinspektør:
Kirsten Gjedsted

Museumsassistenter:
Niels Erik Nielsen
Lili Jepsen

Sommerkustoder:
Elly Thomsen
Dolly Jensen
Conny Andersen

Åbningstider 2009

Kontor

Gl. Østerbyvej 35, 9940 Læsø
Tlf. 98 49 80 45 tirs. - tors.
kl. 09-15, fre. kl. 09-12
E-mail: laesoe-museum@laesoe.dk
Hjemmeside: www.laesoe-museum.dk

Museumsgården, Museumsvej 3, Byrum
Søfarts- og fiskerimuseet,
Vesterø Havnegade 5, Vesterø

9. april - 14. juni kl. 11-15, mandag lukket
15. juni - 31. august kl. 10-16.30
1. sept. - 16. oktober kl. 11-15, mandag lukket

Billet, gyldig til både Museumsgården og
Søfarts- og Fiskerimuseet:
Voksen kr. 50,-
Børn og unge under 18 år fri entré
Voksengrupper (mindst 10 pers.) kr. 30,- pr. pers.
Rundvisninger efter aftale: Billet + 350 kr.

Lokalhistorisk Arkiv

Gl. Østerbyvej 35, Gl. Østerby
Tlf: 98 49 80 45 tirs. - tors. kl. 09-15, fre. kl. 09-12
E-mail: laesoe-museum@laesoe.dk

Arkivet er åbent:

uge 1 til 24 samt uge 36 til 48
Torsdage kl. 09.30-16.00,
samt 1. og 3. torsdag i måneden kl. 19-22

Uge 25 til og med uge 35
Torsdage kl. 09.30-12.30 og kl. 19-22

ISBN 978-87-88683-42-4

ISSN 0902-3690